

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

VELIKO VIJEĆE

**PREDMET ALIŠIĆ I DRUGI PROTIV BOSNE I HERCEGOVINE,
HRVATSKE, SRBIJE, SLOVENIJE I BIVŠE JUGOSLAVENSKE
REPUBLIKE MAKEDONIJE**

(Zahtjev br. 60642/08)

PRESUDA

STRASBOURG

16. srpnja 2014.

Ova je presuda konačna, ali može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu Ališić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i bivše jugoslavenske Republike Makedonije,

Europski sud za ljudska prava, zasjedajući u Velikom vijeću u sastavu:

Dean Spielmann, *predsjednik*,
 Josep Casadevall,
 Guido Raimondi,
 Ineta Ziemele,
 Mark Villiger,
 Isabelle Berro-Lefèvre,
 David Thór Björgvinsson,
 Danutė Jočienė,
 Dragoljub Popović,
 Päivi Hirvelä,
 Mirjana Lazarova Trajkovska,
 Ganna Yudkivska,
 Angelika Nußberger,
 Linos-Alexandre Sicilianos,
 André Potocki,
 Faris Vehabović,
 Ksenija Turković, *suci*,

i Michael O'Boyle, *zamjenik Tajnika*,

Nakon vijećanja zatvorenog za javnost, održanog 10. srpnja 2013. i 28. svibnja 2014.,

Donosi sljedeću presudu koja je usvojena zadnje navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 60642/08) protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije, Slovenije i bivše jugoslavenske Republike Makedonije što su ga 30. srpnja 2005. godine troje državljana Bosne i Hercegovine, gđa. Emina Ališić, g. Aziz Sadžak i g. Sakib Šahdanović („podnositelji zahtjeva“) podnijeli Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija"). Prva podnositeljica također je i njemačka državljanka.

2. Podnositelji tvrde da nisu mogli podići svoju „staru“ deviznu štednju sa svojih računa u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i tuzlanskoj podružnici Investbanke nakon raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije povući. Pozvali su se na članke 13. i 14. Konvencije i članak 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju.

3. Zahtjev je dodijeljen Četvrtom odjelu Suda (Pravilo br. 52. § 1. Poslovnika Suda). Dana 17. listopada 2011. vijeće tog Odjela, u sastavu: Nicolas Bratza, Lech Garlicki, Nina Vajić, Boštjan M. Zupančič, Ljiljana

Mijović, Dragoljub Popović i Mirjana Lazarova Trajkovska, te Lawrence Early, tajnik Odjela, spojili su pitanje iscrpljenja domaćih pravnih sredstava s pitanjem osnovanosti zahtjeva te su zahtjev proglasili dopuštenim.

4. U svojoj presudi od 6. studenog 2012. vijeće je sa šest glasova prema jednom, odbilo prigovore Vlada o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava i presudilo:

- jednoglasno, da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića;

- sa šest glasova prema jednom, da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka;

- jednoglasno, da nije došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane ostalih tuženih država;

- jednoglasno, da je došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića;

- sa šest glasova prema jednom, da je došlo do povrede članka 13. od strane Slovenije u odnosu na gđu. Ališić i g. Sadžaka;

- jednoglasno, da nije došlo do povrede članka 13. od strane ostalih tuženih država; i

- jednoglasno, da nema potrebe ispitati prigovor temeljem članka 14. Konvencije zajedno s člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 u odnosu na Srbiju i Sloveniju, te da nije bilo povrede članka 14. Konvencije zajedno s člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 u odnosu na ostale tužene države.

Izdvojeno mišljenje suca Zupančiča pridodano je presudi.

5. Dana 18. ožujka 2013., na temelju zahtjeva Vlada Srbije i Slovenije, odbor Velikog vijeća odlučio je uputiti predmet Velikom vijeću u skladu s člankom 43. Konvencije.

6. Sastav Velikog vijeća određen je u skladu s odredbama članka 26. stavaka 4. i 5. Konvencije i Pravila 24. Sudac Boštjan M. Zupančič, koji je izabran u ime Slovenije, odlučio se povući iz Velikog vijeća (Pravilo 28.) Slovenska je Vlada sukladno tome imenovala Angeliku Nußberger, sutkinju koja je izabrana u ime Njemačke, kao njegovu zamjenu (članak 26. stavak 4. Konvencije i Pravilo 29.). Suci David Thór Björgvinsson i Danutė Jočienė, čiji su mandati istekli 31. listopada 2013., nastavili su rješavati ovaj predmet (članak 23. stavak 3. Konvencije i Pravilo 24. stavak 4.).

7. Stranke su podnijele daljnja pisana očitovanja (Pravilo 59. stavak 1.).

8. Dana 10. srpnja 2013. održana je javna rasprava u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu (Pravilo 59. st. 3.). Pred Sudom su nastupili:

(a) za podnositelje zahtjeva

g.	B. MUJČIN,	
g.	E. ESER,	<i>odvjetnik,</i>
g.	A. MUSTAFIĆ,	<i>pomoćnik;</i>

(b) za Vladu Bosne i Hercegovine

gđa	M. MIJIĆ,	<i>zastupnica,</i>
gđa	B. SKALONJIĆ,	<i>pomoćnica zastupnice,</i>
gđa	E. VELEDAR ARIFAGIĆ,	
g.	Z. KELIĆ,	
g.	T. ĆURAK,	
g.	S. BAKIĆ,	
g.	E. KUBAT,	
gđa.	V. TUFEK,	
gđa	N. TROSSAT,	
g.	M. MAHMUTOVIĆ,	<i>savjetnici;</i>

(c) za hrvatsku Vladu

gđa.	Š. STAŽNIK,	<i>zastupnica,</i>
gđa	N. KATIĆ,	
gđa	A. METELKO-ZGOMBIĆ,	
gđa	M. BAŠIĆ,	
gđa	J. VLAŠIĆ,	
gđa	B. GRABOVAC,	
gđa	V. ZVONAR,	<i>savjetnici;</i>

(d) za srpsku Vladu

g.	S. CARIĆ,	<i>zastupnik,</i>
gđa	V. RODIĆ,	
gđa	D. DOBRKOVIĆ,	
g.	N. PETKOVIĆ,	
g.	B. MILISAVLJEVIĆ,	
g.	B. KURBALIJA,	
gđa	S. ĐURĐEVIĆ,	<i>savjetnici;</i>

(e) za slovensku Vladu

gđa	N. PINTAR-GOSENCA,	<i>zastupnica,</i>
gđa	C. ANNACKER,	<i>odvjetnica ,</i>
gđa	A. NEE,	
gđa	M. PREVC,	
g.	R. GABROVEC,	
gđa	A. POLAK-PETRIČ,	
g.	A. KULICK,	<i>savjetnici;</i>

(f) *za makedonsku Vladu*

g. K. BOGDANOV,
gđa V. STANOJEVSKA,

*zastupnik,
savjetnica.*

Sud je saslušao obraćanja g. Mujčina, gđe Mijić, gđe Stažnik, g. Carića, gđe Annacker i g. Bogdanova.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

A. Uvod

9. Podnositelji su rođeni 1976., 1949., odnosno 1952. godine i žive u Njemačkoj.

10. Prije raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije („SFRJ“), dvoje podnositelja, gđa Ališić i g. Sadžak, položili su devizna sredstva u Ljubljansku banku u Sarajevu¹. U kontekstu gospodarskih reformi iz 1989./1990. (vidi stavak 21 u nastavku), Ljubljanska banka Sarajevo je 1990. godine postala podružnica Ljubljanske banke Ljubljana, koja je bila slovenska banka. Također prije raspada SFRJ, treći podnositelj zahtjeva, g. Šahdanović, položio je devizna sredstva u tuzlansku podružnicu srpske banke, Investbanke, koja se nalazila u Bosni i Hercegovini. Prema dokumentaciji kojom Sud raspolaže, 31. prosinca 1991. stanje na računima gđe Ališić i g. Sadžaka u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana iznosilo je 4.715 njemačkih maraka (DEM), odnosno 129.874 njemačkih maraka (DEM); a na dan 3. siječnja 2002. stanje na računima g. Šahdanovića u tuzlanskoj podružnici Investbake iznosilo je 63.880 DEM, 4 austrijska šilinga i 73 američka dolara (USD).

11. Prigovori podnositelja temeljem Konvencije odnose se na njihovu nemogućnost podizanja svoje devizne štednje s ranije navedenih bankovnih računa. Prema njihovim tvrdnjama, navedeno predstavlja povredu članka 1. Protokola br. 1, uzetog zasebno, kao i zajedno s člankom 14. Konvencije, od strane svih tuženih država. Također su tvrdili kako je povrijeđen i članak 13. Konvencije.

¹. Ova je banka različita od i ne treba se miješati s bankom istoga naziva koja je osnovana 1993., a spomenuta je u stavku 30 u nastavku.

B. Činjenično stanje

1. Komercijalno bankarstvo u SFRJ prije reforme iz 1989./1990.

(a) Osnovne banke, udružene banke i narodne banke

12. Prije gospodarskih reformi koje su u SFRJ provedene tijekom 1989. i 1990 godine, sustav komercijalnih banaka u SFRJ se sastojao od *osnovnih* i *udruženih* banaka. Osnovne su banke imale svoju pravnu osobnost, ali su bile integrirane u organizacijsku strukturu jedne od devet udruženih banaka. Osnovne banke su u pravilu osnivala i kontrolirala poduzeća u društvenom vlasništvu sa sjedištem u istoj teritorijalnoj jedinici (tj. u jednoj od republika - Bosni i Hercegovini, Makedoniji, Crnoj Gori, Srbiji i Sloveniji - ili autonomnih pokrajina - Kosovu i Vojvodini). Poduzeća u društvenom vlasništvu bili su nositelji jugoslavenskog modela samoupravljanja: ni u privatnom, niti u državnom vlasništvu, ona su bila zajedničko vlasništvo pod kontrolom svojih radnika, što se temeljilo na komunističkoj viziji industrijskih odnosa (fenomen i aktualni status takvih tvrtki u Srbiji, gdje su one nastavile postojati, opisan je u predmetu *Kačapor i drugi protiv Srbije*, br. 2269/06 *et al.*, st. 71.-76. i 97., 15. siječnja 2008.). Najmanje dvije osnovne banke mogle su osnovati udruženu banku. Ljubljanska banka Ljubljana, kao jedna od takvih udruženih banaka, bila je sastavljena od Ljubljanske banke Sarajevo, u kojoj su dvoje podnositelja zahtjeva imala otvoreni račun, Ljubljanske banke Zagreb², Ljubljanske banke Skopje³ i niza drugih osnovnih banaka. Slično tome, Investbanka, u kojoj je jedan od podnositelja zahtjeva imao otvorene račune, zajedno s nekim drugim osnovnim bankama, osnovali su udruženu banku pod nazivom Beogradska udružena banka.

13. U SFRJ je postojalo i devet *narodnih* banaka, Narodna banka Jugoslavije („NBJ“) i narodne banke u svakoj od šest republika i dvije autonomne pokrajine.

(b) Devizni štedni ulozi

14. Budući da je u to vrijeme teško dolazila do čvrstih valuta, SFRJ je privlačila svoje radnike u inozemstvu i ostale građane da svoje devize polažu u banke sa sjedištem u SFRJ. Takvi depoziti nosili su visoke kamate, godišnja kamatna stopa često je premašivala 10 %, te je za njih jamčila država (članak 14. st. 3. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985.⁴ i članak

². Vidi stavak 43 u nastavku.

³. Vidi stavak 52 u nastavku.

⁴. Ovdje i u fusnotama niže su navedeni puni nazivi na izvornom jeziku domaćeg zakonodavstva: *Zakon o deviznom poslovanju*, Službeni list SFRJ, br. 66/85, 13/86, 71/86, 2/87, 3/88, 59/88, 85/89, 27/90, 82/90 i 22/91.

76. st. 1. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama iz 1989.⁵).

15. Državno se jamstvo trebalo aktivirati u slučaju stečaja ili „očigledne insolventnosti“ banke, na zahtjev te *banke* (članak 18. Zakona o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih finansijskih organizacija iz 1989.⁶ i mjerodavno sekundarno zakonodavstvo⁷). Nijedna od banaka koja je predmet razmatranja u ovome predmetu nije podnijela takav zahtjev.

16. *Štediše* nisu mogli samostalno zatražiti aktivaciju jamstva, ali su imali pravo, u skladu sa Zakonom o obveznim odnosima iz 1978.⁸, u bilo kojem trenutku podići svoje depozite, zajedno s pripadajućim kamatama. Članak 1035. tog zakona propisivao je:

„1. Ugovor o novčanom depozitu je sklopljen kada se banka obvezala primiti, a deponent položiti kod banke određeni novčani iznos.

2. Ovim ugovorom banka stječe pravo raspolagati deponiranim novcem i dužna je vratiti ga prema uvjetima predviđenim u ugovoru.“

Članak 1043. stavak 1. Zakona je glasio:

„Ako je novčani depozit primljen kao ulog na štednju, banka odnosno štedno-kreditna organizacija izdaje deponentu štednu knjižicu.“

Članak 1044. Zakona je propisivao:

„1. U štednu knjižicu se unose sve uplate i podizanja novca.

2. Upisi u knjižicu potvrđeni pečatom banke i potpisom ovlaštene osobe dokaz su o uplatama odnosno podizanjima.

3. Suprotan sporazum je ništav.“

Pored toga, članak 1045. tog zakona je glasio:

„Na uloge na štednju plaća se kamata.“

(c) Sustav redeponiranja deviza

17. Počevši od sredine 1970-ih godina, komercijalne su banke pretrpjele devizne gubitke zbog pada tečaja dinara. Kao odgovor na to, SFRJ je uvela sustav „redeponiranja“ deviza koji je bankama omogućavao prijenos deviznih štednih pologa građana na NBJ, koja je preuzela tečajni rizik (članak 51. Zakona o deviznom poslovanju iz 1977.⁹). Iako je sustav bio

⁵. *Zakon o bankama i drugim finansijskim organizacijama*, Službeni list SFRJ, br. 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 i 79/90.

⁶. *Zakon o sanaciji, stečaju i likvidaciji banaka i drugih finansijskih organizacija*, Službeni list SFRJ br. 84/89 i 63/90.

⁷. *Odluka o načinu izvršavanja obaveza Federacije po osnovu jemstva za devize na deviznim računima i deviznim štednim ulozima građana, građanskih pravnih lica i stranih fizičkih lica*, Službeni list SFRJ br. 27/90.

⁸. *Zakon o obligacionim odnosima*, Službeni list SFRJ br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89.

⁹. *Zakon o deviznom poslovanju i kreditnim odnosima*, Službeni list SFRJ br. 15/77, 61/82, 77/82, 34/83, 70/83 i 71/84.

dragovoljan, banke u praksi nisu imale druge mogućnosti jer im nije bilo dopušteno imati devizne račune u inozemnim bankama, što je bilo potrebno za obavljanje plaćanja u inozemstvo, niti im je bilo dopušteno odobravati devizne kredite. Stoga su se doslovno sve devize redeponirale u NBJ na jedan od sljedeća dva načina: bilo računovodstvenom ili „pro forma“ metodom, ili metodom stvarnog prijenosa deviza na strane devizne račune NBJ. Računovodstvena se metoda koristila daleko češće, jer je komercijalnim bankama omogućavala prenošenje tečajnih rizika na NBJ bez obveze plaćanja naknada stranim bankama (vidi predmet *Kovačić i drugi protiv Slovenije* [VV], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, § 36., 3. listopada 2008.; također vidi odluku AP 164/04 Ustavnog suda Bosne i Hercegovine od 1. travnja 2006., § 53.). Prema internom izvješću NBJ iz rujna 1988.¹⁰, do 30. lipnja 1988. kod NBJ je bilo redeponirano oko 9 milijardi USD, od čega je tek oko 1,4 milijardi USD (što je malo više od 15 %) bilo fizički preneseno na brojne devizne račune NBJ. Čini se da su sredstva s deviznih računa NBJ nedavno podijeljena između država sljednica (vidi stavak 65 u nastavku).

18. U odnosu na Ljubljansku banku Sarajevo¹¹, gdje su prvo dvoje podnositelja zahtjeva imali svoje račune, sustav redeponiranja funkcionirao je na sljedeći način. Na temelju niza sporazuma (između Ljubljanske banke Sarajevo, Ljubljanske banke Ljubljana, Narodne banke Bosne i Hercegovine i Narodne banke Slovenije), Ljubljanska banka Sarajevo je morala mjesečno otpremati u Narodnu banku Slovenije, za račun Ljubljanske banke Ljubljana, razliku između deponiranih i podignutih deviza. Dio tih sredstava je prenesen natrag u Ljubljansku banku Sarajevo, na zahtjev te banke kako bi se zadovoljila njezina potreba za likvidnošću (u razdoblju kad je više strane valute bilo podignuto nego uloženo). Tako je u razdoblju od 1984. do 1991. 244.665.082 DEM preneseno u Ljubljanu, a 41.469.528 DEM (što je manje od 17 %) vraćeno je natrag u Sarajevo. Sredstva koja nisu vraćena u Sarajevo bila su redeponirana kod NBJ u skladu s jednom od dvije metode opisane u stavku 17 u prethodnom tekstu: računovodstvenom ili “pro forma” metodom (u kojem slučaju ne postoji dokaz da su ta sredstva doista i otišla iz Ljubljane) ili metodom stvarnog prijenosa strane valute na devizne račune NBJ. Neovisno o korištenoj metodi redeponiranja, sva su ta sredstva evidentirana kao potraživanje Ljubljanske banke Sarajevo prema NBJ.

19. Prema sporazumima navedenim u prethodnom stavku 18, NBJ je Ljubljanskoj banci Sarajevo putem Narodne banke Bosne i Hercegovine odobravalala zajmove u dinarima (u početku bez kamata) u vrijednosti redeponirane strane valute. Tako primljene dinare ta je osnovna banka koristila za nuđenje zajmova poduzećima koja su u pravilu imala sjedište u istoj teritorijalnoj jedinici, uz kamatne stope niže od stope inflacije.

¹⁰. Kopiju je dostavila Vlada Republike Slovenije (prilog br. GC10).

¹¹. Kako je istaknuto u fusnoti 2. u prethodnom tekstu, ova se banka ne smije miješati s bankom istog naziva koja je osnovana 1993., a navedena je u stavku 30 u nastavku.

20. Sustav redeponiranja je obustavljen krajem 1988. (izmjenama i dopunama članka 103. Zakona o deviznim transakcijama iz 1985.). Bankama je bilo dopušteno otvarati devizne račune u inozemnim bankama. Ljubljanska banka Sarajevo, kao i druge banke, iskoristila je tu mogućnost i deponirala ukupno 13,5 milijuna USD u inozemnim bankama u razdoblju od listopada 1988. do prosinca 1989. godine. U spisu ne postoji informacija što se dogodilo s tim sredstvima.

2. Reforma komercijalnog bankarstva u SFRJ 1989./1990.

21. U okviru reformi 1989/1990., SFRJ je ukinula gore opisani sustav osnovnih i udruženih banaka. Ovaj zaokret u bankarskim propisima omogućio je nekim osnovnim bankama da zatraže neovisni status, dok su druge osnovne banke postale podružnice (bez pravne osobnosti) nekadašnjih udruženih banaka kojima su prvotno pripadale. Dana 1. siječnja 1990. godine je ranije navedena Ljubljanska banka Sarajevo postala je podružnica (bez pravne osobnosti) Ljubljanske banke Ljubljana, a potonja je preuzela njezina prava, imovinu i obveze. Ranije navedena Investbanka postala je neovisna banka sa sjedištem u Srbiji i nizom podružnica u Bosni i Hercegovini.

22. Štoviše, proglašena je konvertibilnost dinara i to je dovelo do masovnog povlačenja deviza. SFRJ je stoga pribjegla hitnim mjerama kojima je uvelike ograničeno podizanje deviznih depozita. Primjerice, od prosinca 1990. godine, kada je izmijenjen članak 71. Zakona o deviznim transakcijama iz 1985. godine, štediše su mogli koristiti svoju štednju samo za plaćanje uvezene robe ili usluga za vlastite ili potrebe bliskih rođaka, za kupnju deviznih obveznica, za oporučno darivanje u znanstvene ili humanitarne svrhe ili za plaćanje životnog osiguranja u lokalnom osiguravajućem društvu. Dodatno, članak 3. odluke Vlade SFRJ iz travnja 1991.¹², koji je bio na snazi do veljače 1992. godine, i članak 17.c. odluke NBJ od siječnja 1991.¹³, koje je Ustavni sud SFRJ proglasio neustavnim u travnju 1992., ograničavali su iznos koji su štediše mogli povući ili koristiti za gore navedene svrhe do 500 DEM odjednom, ali ne više od 1.000 DEM mjesečno (vidi stavak 53 u nastavku).

3. Raspad SFRJ 1991./1992.

23. SFRJ se raspala 1991./1992. Štednja u stranoj valuti koja je bila deponirana [u bankama] u državama sljednicama prije toga, bila je podvrgnuta posebnom režimu i uobičajeno se naziva „stara“ ili „zamrznuta“

¹². Odluka o načinu na koji ovlaštene banke izvršavaju naloge za plaćanje domaćih fizičkih lica devizama sa njihovih deviznih računa i deviznih štednih uloga, Službeni list SFRJ, br. 28/91, 34/91, 64/91 i 9/92.

¹³. Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica, Službeni list SFRJ, br. 6/91, 30/91, 36/91 i 25/92.

devizna štednja. U nastavku se daje pregled relevantnog domaćeg prava i prakse vezano uz takvu štednju u svakoj od pet država sljednica – koje su navedene abecednim redoslijedom – a koje su ujedno i tužene države u ovom predmetu.

C. Okolnosti koje se odnose na tužene države

1. Bosna i Hercegovina

(a) Mjere koje se odnose na „staru“ deviznu štednju

24. Bosna i Hercegovina je 1992. od SFRJ preuzela zakonsko jamstvo za „staru“ deviznu štednju (vidi članak 6. Uredbe sa zakonskom snagom o preuzimanju saveznih zakona i drugih podzakonskih akata SFRJ iz 1992.¹⁴). Iako relevantne zakonske odredbe u tom pogledu nisu bile jasne, Narodna banka Bosne i Hercegovine smatrala je kako garancija obuhvaća samo staru deviznu štednju u domaćim bankama (vidi njezin izvještaj 63/94 od 8. kolovoza 1994.¹⁵).

25. Sva „stara“ devizna štednja je za vrijeme rata ostala zamrznuta, ali podizanje pologa je iznimno bilo dopušteno iz humanitarnih razloga i u nekim drugim posebnim slučajevima (vidi relevantno sekundarno zakonodavstvo¹⁶).

26. Nakon rata 1992.-1995., svaki od entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine – „FBH“ – i Republika Srpska) donio je vlastito zakonodavstvo o „staroj“ deviznoj štednji. U ovom je predmetu relevantno samo zakonodavstvo FBH, s obzirom da se predmetne podružnice nalaze u tom entitetu. FBH je 1997. preuzela odgovornost za „staru“ deviznu štednju u bankama i podružnicama smještenima na njezinom teritoriju (vidi članak 3. stavak 1. Zakona o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije iz 1997.¹⁷ i Uredbe o ostvarivanju potraživanja

¹⁴. Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju i primjenjivanju saveznih zakona koji se u Bosni i Hercegovini primjenjuju kao republički zakoni, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 2/92.

¹⁵. Kopiju je dostavila Vlada Bosne i Hercegovine.

¹⁶. Odluka o uslovima i načinu isplata dinara po osnovu definitivne prodaje devizne štednje domaćih fizičkih lica i korišćenju deviza sa deviznih računa i deviznih štednih uloga domaćih fizičkih lica za potrebe liječenja i plaćanja školarine u inostranstvu, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 4/93; Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana i efektivno prodatih deviza od strane građana, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 10/93 i 2/94; i Odluka o ciljevima i zadacima monetarno-kreditne politike u 1995, Službeni list Republike Bosne i Hercegovine br. 11/95 i 19/95.

¹⁷. Zakon o utvrđivanju i realizaciji potraživanja građana u postupku privatizacije, Službene novine FBH, br. 27/97, 8/99, 45/00, 54/00, 32/01, 27/02, 57/03, 44/04, 79/07 i 65/09.

nerezidenata iz 1999.¹⁸). Iako je takva štednja ostala zamrznuta, taj je zakon propisao da se mogla koristiti za kupnju stanova i poduzeća u državnom vlasništvu (članak 18. Zakona o realizaciji potraživanja građana iz 1997., kako je izmijenjen 2004. godine).

27. FBH je 2004. godine usvojila novo zakonodavstvo. Preuzela je obvezu vraćanja „stare“ devizne štednje u domaćim bankama u tome entitetu, bez obzira na državljanstvo štediše. Njezina odgovornost za takvu štednju u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana, Investbanke i ostalih stranih banaka, u kojima su podnositelji zahtjeva imali svoje račune, bila je izričito isključena prema članku 9. stavku 2. Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije iz 2004.¹⁹.

28. Odgovornost za „staru“ deviznu štednju u domaćim bankama je 2006. godine prešla s entiteta na državu. Odgovornost za takvu štednju u lokalnim podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke opet je izričito bila isključena, ali država se obvezala pomoći klijentima tih podružnica da dobiju isplatu svoje štednje od Slovenije, odnosno Srbije (članak 2. Zakona o staroj deviznoj štednji iz 2006.²⁰). Pored toga, svi postupci glede „stare“ devizne štednje obustavljeni su snagom zakona (članak 28. toga Zakona; ta zakonska odredba je proglašena ustavnom, od strane Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, odlukom U 13/06 od 28. ožujka 2008., § 35.).

(b) Status sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Ljubljanske banke Sarajevo osnovane 1993.

29. Kako je navedeno u prethodnom stavku 21, u siječnju 1990. godine Ljubljanska banka Sarajevo je postala podružnica Ljubljanske banke Ljubljana, a potom je preuzela njezina prava, imovinu i obveze. Prema registru trgovačkih društava, sarajevska podružnica je djelovala u ime i za račun matične banke. Krajem 1991. iznos devizne štednje u toj podružnici iznosio je oko 250 milijuna DEM, ali je manje od 350.000 DEM bilo u njezinom trezoru (tijek deviza između Sarajeva i Ljubljane opisan je u prethodnom stavku 18).

30. Nova banka, istog naziva kao i prednica sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana - Ljubljanska banka Sarajevo - osnovana je sukladno pravu Bosne i Hercegovine 1993. godine. Jednostrano je preuzela odgovornost za „staru“ deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana, koja je bila slovenska banka.

¹⁸. Uredba o ostvarivanju potraživanja lica koja su imala deviznu štednju u bankama na teritoriju Federacije, a nisu imala prebivalište na teritoriju Federacije, Službene novine FBH, br. 44/99.

¹⁹. Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjih obaveza Federacije, Službene novine FBH br. 66/04, 49/05, 35/06, 31/08, 32/09 i 65/09.

²⁰. Zakon o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje, Službeni list Bosne i Hercegovine br. 28/06, 76/06, 72/07 i 97/11.

31. Narodna banka Bosne i Hercegovine provela je 1994. godine nadzor i uočila brojne nedostatke. Prije svega, uprava ove nove Ljubljanske banke Sarajevo nije bila propisno imenovana i nije bilo jasno tko su njezini dioničari. Narodna banka stoga je imenovala direktora te banke. Nadalje, kao domaća banka, Ljubljanska banka Sarajevo nije mogla preuzeti odgovornost inozemne banke za „staru“ deviznu štednju, s obzirom da bi to nametnulo nove financijske obveze državi Bosni i Hercegovini (jer je država temeljem zakona jamčila za „staru“ deviznu štednju u svim domaćim bankama). Narodna banka je naredila da se za sarajevsku podružnicu Ljubljanske banke Ljubljana hitno izradi zaključna bilanca stanja s 31. ožujkom 1992. godine i da se definiraju njezini odnosi s matičnom bankom.

32. Međutim, prema registru trgovačkih društava, ova novoosnovana Ljubljanska banka Sarajevo ostala je odgovorna za „staru“ deviznu štednju iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana sve do pred kraj 2004. godine (vidi stavak 35 u nastavku). Posljedično., nastavila je upravljati „starom“ deviznom štednjom klijenata u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana; oko 3 % te štednje korišteno je u postupku privatizacije u FBH (vidi prethodni stavak 26); a u jednom predmetu domaći sud uje naredio Ljubljanskoj banci Sarajevo isplatu te štednje klijentu sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana (vidi predmet *Višnjevac protiv Bosne i Hercegovine* (odl.), br. 2333/04, 24. listopada 2006.).

33. Ustavni sud Bosne i Hercegovine opisao je situaciju prije 2004. godine „kaotičnom“ (odluka AP 164/04 od 1. travnja 2006., st. 55). Komisija za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu, domaće tijelo za ljudska prava, smatrala je da je pravna nesigurnost vezana za pitanje „stare“ devizne štednje u, između ostalog, domaćim podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke u tom razdoblju, predstavljala povredu članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju (vidi odluku CH/98/377 i drugi od 7. studenog 2003., § 270.).

34. Bankarska agencija FBH je 2003. godine stavila domaću Ljubljansku banku Sarajevo pod svoju privremenu upravu jer je imala nedefinirane odnose s Ljubljanskom bankom Ljubljana, inozemnom bankom sa sjedištem u Sloveniji.

35. Parlament FBH je 2003. godine izmjenom Zakona o postupku upisa pravnih osoba u sudski registar iz 2000. godine²¹ produžio zakonski rok za brisanje upisa iz ratnog razdoblja u registru poslovnih subjekata do 2004. godine. Uskoro potom, u studenom 2004. godine, Općinski sud u Sarajevu odlučio je da domaća Ljubljanska banka Sarajevo nije pravni sljednik sarajevske podružnice slovenske Ljubljanske banke Ljubljana; da nije odgovorna za „staru“ deviznu štednju u toj podružnici; i da se stoga upis u

²¹. *Zakon o postupku upisa pravnih lica u sudski registar*, Službene novine FBH br. 4/00, 49/00, 32/01, 19/03 i 50/03.

registru poslovnih subjekata iz 1993. godine u kojem stoji drukčije mora brisati.

36. Domaća Ljubljanska banka Sarajevo je 2006. godine prodala svoju imovinu hrvatskom trgovačkom društvu koje se zauzvrat obvezalo podmiriti obveze te banke. Istovremeno su prostorije sarajevske podružnice slovenske Ljubljanske banke Ljubljana, koja je bila pod nadzorom Vlade FBH do konačne odluke o statusu te podružnice, iznajmljene istoj hrvatskoj tvrtki u ime i za korist Ljubljanske banke Ljubljana.

37. Nadležni sud je 2010. godine pokrenuo stečajni postupak protiv Ljubljanske banke Sarajevo u Bosni i Hercegovini. Postupak je još uvijek u tijeku.

(c) Status tuzlanske podružnice Investbanke

38. Podružnica Investbanke u Tuzli cijelo je vrijeme imala status podružnice bez pravne osobnosti. Iznos „stare“ devizne štednje u toj podružnici dana 31. prosinca 1991. godine iznosio je približno 67 milijuna USD (približno 100 milijuna DEM). Podružnica je zatvorena u lipnju 1992. godine, te nikad nije nastavila s radom. Nije jasno što se dogodilo s njezinim sredstvima.

39. Nadležni sud u Srbiji je 2002. godine pokrenuo stečajni postupak protiv Investbanke. Srpske vlasti su potom prodale prostorije podružnica Investbanke u FBH (one u Republici Srpskoj su prodane 1999. godine). Primjerice, za prostorije u Džafer Mahali u Tuzli srpske su vlasti dobile 2.140.650 eura. Čini se da stečajni postupak protiv Investbanke još uvijek traje.

40. Vlada FBH je 2010. godine stavila pod svoj nadzor prostorije i arhive podružnica Investbanke u FBH, ali čini se da Investbanka više nema prostorija ni arhiva u FBH.

41. Srpske vlasti su 2011. godine na zahtjev vlasti FBH pokrenule kaznenu istragu o načinu na koji su 2008. godine arhivi tuzlanske podružnice prebačeni na srpski teritorij.

2. Hrvatska

(a) Mjere koje se odnose na „staru“ deviznu štednju

42. Hrvatska Vlada je tvrdila da je isplatila „staru“ deviznu štednju u domaćim bankama i njihovim inozemnim podružnicama, bez obzira na državljanstvo štediše. Uistinu, nije sporno da je isplatila takvu štednju državljanima Bosne i Hercegovine, koja je bila položena u bosanskohercegovačkim podružnicama hrvatskih banaka. Međutim, slovenska je Vlada dostavila odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske (Rev 3015/1993-2 iz 1994., Rev 3172/1995-2 iz 1996. te Rev 1747/1995-2 iz 1996.) prema kojima je upotrijebljeni pojam u tom zakonodavstvu

(građanin) značio hrvatski građanin (vidi i usporedi Kovačić i drugi, citiran u prethodnom tekstu, § 77.).

(b) Status zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana

43. Hrvatska je omogućila svojim građanima da svoju „staru“ deviznu štednju prenesu iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u domaće banke (članak 14. Zakona o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske iz 1993.²² i relevantno sekundarno zakonodavstvo²³). Kako se čini, oko dvije trećine svih klijenata te podružnice iskoristilo je tu mogućnost. U ožujku 2013. Hrvatska i Slovenija potpisale su Memorandum o razumijevanju, kojim se potiču daljnji pregovori u okviru sukcesije vezani za prenesenu štednju. Glede preostalih štediša koji nisu svoju štednju prenijeli iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u domaće banke, a čija je stara devizna štednja iznosila oko 300 milijuna DEM, neki su vodili građanske postupke pred hrvatskim sudovima i njih 63 je dobilo povrat svoje „stare“ devizne štednje prisilnom prodajom imovine te podružnice koja se nalazila u Hrvatskoj (odluke Općinskog suda u Osijeku od 8. travnja 2005. godine i 15. lipnja 2010. godine²⁴; vidi također predmet *Kovačić i drugi*, citiran u prethodnom tekstu, §§ 122.-133.). Neki drugi štediše iz te kategorije vodili su ili još uvijek vode parnične postupke pred slovenskim sudovima (vidi stavak 51 u nastavku). Prema službenim dokumentima koje je dostavila hrvatska Vlada, Ljubljanska banka Ljubljana i njezina zagrebačka podružnica više nemaju imovine u Hrvatskoj.

3. Srbija

(a) Mjere koje se odnose na „staru“ deviznu štednju

44. Nakon raspada SFRJ, „stara“ devizna štednja u srpskim bankama ostala je zamrznuta. Ipak, povlačenje depozita je iznimno bilo dopušteno iz humanitarnih razloga bez obzira na državljanstvo štediše i mjesto gdje se predmetna podružnica nalazi (vidi relevantno sekundarno zakonodavstvo²⁵).

²². *Zakon o pretvaranju deviznih depozita građana u javni dug Republike Hrvatske*, Narodne novine br. 106/93.

²³. *Pravilnik o utvrđivanju uvjeta i načina pod kojima građani mogu prenijeti svoju deviznu štednju s organizacijske jedinice banke čije je sjedište izvan Republike Hrvatske na banke u Republici Hrvatskoj*, Narodne novine br. 19/94.

²⁴. Kopije tih dokumenata je dostavila Vlada Republike Slovenije (prilozi br. 273.-274.).

²⁵. *Odluka o uslovima i načinu davanja kratkoročnih kredita bankama na osnovu definitivne prodaje deponovane devizne štednje građana*, Službeni list Savezne republike Jugoslavije, br. 42/93, 49/93, 71/93 i 77/93; *Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ*, Službeni list, br. 42/94, 44/94 i 50/94; *Odluka o uslovima i načinu isplate dela devizne štednje građana koja je deponovana kod NBJ*, Službeni list, br. 10/95, 52/95, 58/95, 20/96, 24/96 i 30/96; te *Odluka o privremenom obezbeđivanju i načinu i uslovima isplate sredstava ovlašćenim bankama*

Nadalje, srpski su sudovi najmanje u jednom predmetu donijeli odluku da su banke koje imaju sjedište u Srbiji odgovorne za „staru“ deviznu štednju u njihovim podružnicama koje su se nalazile u Bosni i Hercegovini (vidi predmet *Šekerović protiv Srbije* (odl.), br. 32472/03, 4. siječnja 2007.).

45. Srbija je 1998. godine i potom opet 2002. godine pristala platiti, dijelom u novcu, a dijelom u vladinim obveznicama, „staru“ deviznu štednju u domaćim podružnicama domaćih banaka svojim državljanima i državljanima svih drugih država osim sljednica SFRJ, zajedno sa „starom“ deviznom štednjom u inozemnim podružnicama domaćih banaka (kao što je tuzlanska podružnica Investbanke) državljanima svih drugih država osim država sljednica SFRJ. Te se vladine obveznice trebaju otplatiti do 2016. godine u dvanaest godišnjih rata i uz kamatu po godišnjoj stopi od 2 % (članak 4. Zakona o reguliranju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije na temelju devizne štednje građana iz 2002.²⁶). U pogledu iznosa koji treba biti plaćen, Srbija je preuzela obvezu naknaditi izvorne depozite s kamatama obračunate do 31. prosinca 1997. po izvornoj stopi, te kamate obračunate nakon tog datuma po godišnjoj stopi od 2 % (članak 2. istoga zakona).

46. Međutim, sva „stara“ devizna štednja (tj. štednja državljana država sljednica SFRJ osim Srbije koja je deponirana u svim podružnicama srpskih banaka, kako domaćih tako i inozemnih, kao i sva štednja srpskih građana u podružnicama srpskih banaka izvan Srbije), ostala je zamrznuta tijekom pregovora o sukcesiji, kao što je to bio slučaj, primjerice, sa štednjom trećeg podnositelja zahtjeva. Štoviše, svi postupci koji se tiču „stare“ devizne štednje obustavljeni su snagom zakona u skladu s člancima 21. i 22. starog Zakona o izmirenju obaveza na temelju devizne štednje građana iz 1998.²⁷ i člancima 21. i 36. Zakona o reguliranju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije na temelju devizne štednje građana iz 2002. godine.

(b) Status Investbanke i njezinih podružnica

47. Prema registru trgovačkih društava, Investbanka je u državnom vlasništvu. Pod nadzorom je Agencije za nadzor depozita Srbije. Kao subjekt u državnom vlasništvu, morala je otpisati svoja velika potraživanja prema poduzećima u državnom i društvenom vlasništvu, kako bi se omogućila njihova privatizacija sukladno Zakonu o privatizaciji iz 2001.²⁸ U siječnju 2002. godine nadležni sud pokrenuo je stečajni postupak protiv

na ime dinarske protivvrednosti dela devizne štednje deponovane kod NBJ isplaćene građanima za određene namene, Službeni list, br. 41/96, 21/98 i 4/99.

²⁶. Zakon o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana, Službeni list Savezne Republike Jugoslavije, br. 36/02.

²⁷. Zakon o izmirenju obaveza po osnovu devizne štednje građana, Službeni list Savezne Republike Jugoslavije br. 59/98, 44/99 i 53/01.

²⁸. Zakon o privatizaciji, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 38/01, 18/03, 45/05, 123/07 i 30/10.

Investbanke. Stečajni postupak još uvijek je u tijeku. Stotine štediša bosanskohercegovačkih podružnica Investbanke bezuspješno je podnijelo zahtjev za isplatom u okviru stečajnog postupka. Njih dvadeset je potom vodilo građanske postupke protiv Investbanke, ali bez uspjeha.

4. Slovenija

(a) Mjere koje se odnose na „staru“ deviznu štednju

48. Slovenija je 1991. godine preuzela zakonsko jamstvo od SFRJ za „staru“ deviznu štednju u domaćim podružnicama svih banaka (uključujući Investbanku i ostale inozemne banke), bez obzira na državljanstvo štediše (vidi članak 19. st. 3. Ustavnog zakona za provedbu Osnovne ustavne povelje o samostalnosti i nezavisnosti Republike Slovenije - „Ustavni zakon iz 1991.“²⁹) te je pretvorila obveze banaka prema štedišama u javni dug (vidi stari Zakon o staroj deviznoj štednji iz 1993.³⁰). Slovenija je time preuzela obvezu plaćanja izvornih depozita i kamata dospjelih do 31. prosinca 1990. godine po izvornoj stopi, kao i kamate dospjele od 1. siječnja 1991. do 31. prosinca 1992. po godišnjoj stopi od 6 % (članak 2. starog Zakona o staroj deviznoj štednji iz 1993.). U odnosu na vremensko razdoblje nakon toga, kamatna je stopa ovisila o tome je li se štediša odlučio za vladine obveznice ili novac. Štediše su imale pravo dobiti ili vladine obveznice, koje su se trebale amortizirati do 2003. u dvadeset polugodišnjih rata uz kamatu po godišnjoj stopi od 5 %, ili gotovinske isplate od banaka u kojima su držale novac, zajedno s kamatama po tržišnoj stopi uvećanoj za 0,25 % u deset polugodišnjih rata. U potonjem slučaju bankama su se trebale izdati državne obveznice. Neki štediše su se odlučili za obveznice jer su ih mogli koristiti za kupnju stanova i trgovačkih društava u državnom vlasništvu te za plaćanje poreza i mirovinskih doprinosa.

(b) Status Ljubljanske banke Ljubljana i njezinih podružnica

49. Kratko nakon donošenja deklaracije o nezavisnosti, Slovenija je nacionalizirala i nakon toga 1994. restrukturirala Ljubljansku banku Ljubljana izmjenama i dopunama Ustavnog zakona iz 1991. Većina njezine imovine i dio obveza prenesen je na novu banku - Novu Ljubljansku banku (vidi članak 22.b tog zakona, citiran u stavku 54 u nastavku). Stara banka zadržala je odgovornost za „staru“ deviznu štednju u svojim podružnicama u drugim državama sljednicama, te vezana potraživanja prema NBJ (ibid.). Na temelju tog zakona, domaći su sudovi donijeli brojne presude kojima su naredili staroj Ljubljanskoj banci isplatu „stare“ devizne štednje klijentima njezine sarajevske podružnice; istovremeno, domaći su sudovi smatrali kako

²⁹. *Ustavni zakon za izvedbu Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS*, Uradni list Republike Slovenije, br. 1/91 i 45/94.

³⁰. *Zakon o poravnanju obveznosti iz neizplaćanih deviznih vlog*, Uradni list Republike Slovenije, br. 7/93.

slovenska država nema nikakvih obveza u tom pogledu (vidi presude Vrhovnog suda II Ips 415/95 od 27. veljače 1997.; II Ips 613/96 od 1. travnja 1998.; i II Ips 490/97 od 21. siječnja 1999.). Starom Ljubljanskom bankom u početku je upravljala slovenska Agencija za sanaciju banaka. Sada je pod kontrolom agencije slovenske vlade - Fonda za sukcesiju.

50. Godine 1997. svi postupci glede „stare“ devizne štednje u podružnicama stare Ljubljanske banke u drugim državama sljednicama (izuzev trećestupanjskih postupaka pred Vrhovnim sudom) su prekinuti do završetka pregovora o sukcesiji (vidi Zakon o skladu Republike Slovenije za sukcesiju iz 1993.³¹, izmijenjen i dopunjen 1997.g. i Zakon o fondu Republike Slovenije za sukcesiju in visokom predstavniku Republike Slovenije za sukcesiju iz 2006.³²). Ustavni sud Slovenije je u prosincu 2009. godine po ustavnoj tužbi dvoje hrvatskih štediša, proglasio tu mjeru neustavnom³³.

51. Okružni sud u Ljubljani je potom donio brojne presude kojima je naredio staroj Ljubljanskoj banci Ljubljana isplatu „stare“ devizne štednje u njezinoj sarajevskoj podružnici zajedno s kamatama (vidi primjerice presudu P 119/1995_I od 16. studenog 2010. koja je postala pravomoćna i obvezujuća 4. siječnja 2012. kada ju je potvrdio Viši sud u Ljubljani; presuda P 9/2007-II od 7. prosinca 2010.; i presuda P 1013/2012-II od 10. siječnja 2013.). Sud je pojasnio da su prema pravu SFRJ, podružnice djelovale u ime i za korist matičnih banaka. Štoviše, prema slovenskom pravu, stara Ljubljanska banka Ljubljana zadržala je odgovornost za „staru“ deviznu štednju koja se nalazila u njezinoj sarajevskoj podružnici. Sud je smatrao bespredmetnim da je banka istog naziva, Ljubljanska banka Sarajevo, preuzela obveze stare Ljubljanske banke Ljubljana za štednju u sarajevskoj podružnici 1993. godine (vidi prethodni stavak 30) jer je to bilo učinjeno bez odobrenja matične banke ili štediša. U svakom slučaju, nadležni sud u Bosni i Hercegovini izbrisao je 2004. godine upis u registar trgovačkih društava iz 1993. godine (vidi prethodni stavak 35). Okružni sud u Ljubljani također je smatrao bespredmetnim što je dio deviza bio prenesen na inozemne račune NBJ u skladu s prethodno opisanim sustavom redeponiranja.

5. *Bivša jugoslavenska Republika Makedonija*

52. Bivša jugoslavenska Republika Makedonija je vratila „staru“ deviznu štednju u domaćim bankama i lokalnim podružnicama inozemnih

³¹. *Zakon o Skladu Republike Slovenije za sukcesiju*, Uradni list Republike Slovenije, br. 10/93, 38/94 i 40/97.

³². *Zakon o Skladu Republike Slovenije za nasljedstvo in visokem predstavniku Republike Slovenije za nasljedstvo*, Uradni list Republike Slovenije, br. 29/06 i 59/10.

³³. Odluka je objavljena u Uradnom listu Republike Slovenije, br. 105/09.

banaka, kao što je podružnica Ljubljanske banke Ljubljana u Skopju, bez obzira na državljanstvo štediša³⁴.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

53. Kao što je primijećeno u prethodnom stavku 22, određena ograničenja podizanja devizne štednje već su postojala i prije raspada SFRJ. Primjerice, članak 17.c Odluke NBJ iz siječnja 1991.³⁵, koju je Ustavni sud SFRJ proglasio neustavnom u travnju 1992., glasila je kako slijedi:

„Ovlaštene banke provode naloge za plaćanje deviza položenih na deviznim računima domaćih građana ... po primitku prethodne obavijesti tih osoba o namjeri korištenja deviza koja se daje:

- (i) kod iznosa manjih od 500 DEM: 15 dana prije prvog povlačenja i 30 dana prije svakog sljedećeg povlačenja;
- (ii) kod iznosa manjih od 1.000 DEM: 30 dana prije prvog povlačenja i 45 dana prije svakog sljedećeg povlačenja;
- (iii) kod iznosa manjih od 3.000 DEM: 90 dana ranije; i
- (iv) kod iznosa manjih od 8.000 DEM: 180 dana ranije.“

Ova se odredba, međutim, nije primjenjivala na jugoslavenske državljane koji su živjeli i radili u inozemstvu, kao što je to slučaj s podnositeljima zahtjeva u ovom predmetu (vidi članke 8. st. 6. i čl. 17. te Odluke). Nemogućnost podnositelja zahtjeva da podignu svoje depozite sa svojih računa bila je posljedica primjene sljedećih odredbi domaćeg prava, prikazanih kronološkim redom.

54. Mjerodavni dio slovenskog Ustavnog zakona iz 1991., kako je izmijenjen i dopunjen 1994., glasi kako slijedi:

Preambula

„Uzimajući u obzir oklijevanje pojedinih država koje su nastale na prostoru bivše [SFRJ] i banaka koje se nalaze u tim državama;

Uzimajući u obzir postojeću nemogućnost postizanja ugovora o sukcesiji u pogledu finansijskih sredstava i obveza bivše SFRJ i pravnih osoba na njezinom prostoru, uvjetovanih praktičnim i pravnim posljedicama rata na prostoru bivše SFRJ, međunarodnim sankcijama nametnutim tzv. SRJ (Srbija i Crna Gora), slomom

³⁴. *Закон за преземање на депонираните девизни влогови на граѓаните од страна на Република Македонија*, „Службени лист Републике Македоније“ br. 26/92; *Закон за гаранција на Република Македонија за депонираните девизни влогови на граѓаните и за обезбедување на средства и начин за исплата на депонираните девизни влогови на граѓаните во 1993 и 1994*, Службени лист Републике Македоније br. 31/93, 70/94, 65/95 i 71/96; and *Закон за начинот и постапката на исплатување на депонираните девизни влогови на граѓаните по кои гарант е Република Македонија*, Службени лист Републике Македоније br. 32/00, 108/00, 4/02 i 42/03.

³⁵. *Odluka o načinu vođenja deviznog računa i deviznog štednog uloga domaćeg i stranog fizičkog lica*, Службени лист SFRJ, br. 6/91, 30/91, 36/91 i 25/92.

financijskih i ekonomskih sustava u nekim državama sljednicama, te korištenjem financijskih sredstava bivše SFRJ od strane tzv. SRJ za financiranje agresorskog rata;

...;

Te u svrhu pronalazaženja, putem pregovora s inozemnim vjerovnicima, pravičnog rješenja u cilju preuzimanja odgovarajućeg dijela državnih dugova bivše SFRJ u slučajevima kada se ne može utvrditi krajnji korisnik...“

Članak 22.b

„Ljubljanska banka Ljubljana i Kreditna banka Maribor prepustit će poslovanje i imovinu novim bankama, osnovanim temeljem odredaba ovog Ustavnog zakona.

Bez obzira na odredbe prethodnog stavka, Ljubljanska banka Ljubljana i Kreditna banka Maribor zadržavaju:

...

(iii) sve obveze za devize na deviznim računima i štednim knjižicama za koje Republika Slovenija nije preuzela jamstvo;

...

(v) s time povezana pripadajuća potraživanja.

Ljubljanska banka Ljubljana će održati svoje odnose s postojećim podružnicama i tvrtkama kćerima sa sjedištem u drugim republikama na prostoru bivše SFRJ, te će zadržati odgovarajući udio u potraživanjima prema Narodnoj banci Jugoslavije s osnova deviznih štednih računa.“

55. Mjerodavni dio Zakona o fondu Republike Slovenije za sukcesiju iz 1993., kako je izmijenjen i dopunjen 1997., propisuje:

Članak 1.

„Za ostvarivanje potraživanja i izvršavanje obveza Republike Slovenije te pravnih i fizičkih osoba s područja Republike Slovenije u postupku podjele prava, imovine i obveza [SFRJ], ovime se osniva Fond za sukcesiju Republike Slovenije.“

Članak 15.č stavak 1.

„Ako je protiv osoba koje imaju prebivalište ili stalno boravište u Sloveniji u tijeku sudski ili ovršni postupak, a tužitelj ili vjerovnik imaju prebivalište ili stalno boravište u ... jednoj od republika bivše SFRJ ... a potraživanje se odnosi na pravni posao ili ovršnu sudsku odluku, sud će po službenoj dužnosti prekinuti postupak.“

56. Mjerodavni dio srpskog Zakona o regulisanju javnog duga Savezne Republike Jugoslavije po osnovu devizne štednje građana iz 2002. glasi kako slijedi:

Članak 21. stavak 1.

„Državljeni [Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Slovenije i bivše jugoslavenske Republike Makedonije], koji imaju staru deviznu štednju u bankama sa sjedištem u

Srbiji i Crnoj Gori³⁶, kao i državljani Srbije i Crne Gore koji imaju staru deviznu štednju u podružnicama tih banaka sa sjedištem na teritoriju [Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Slovenije i bivše jugoslavenske Republike Makedonije], svoja potraživanja po osnovu stare devizne štednje ostvaruju na način koji se ugovori sa državama sljednicama SFRJ.“

Članak 36.

„Danom stupanja na snagu ovog zakona obustavljaju se sudski postupci za naplatu devizne štednje obuhvaćene ovim zakonom, uključujući i ovršne postupke.“

57. Članak 2. Zakona o izmirenju obaveza po osnovu računa stare devizne štednje Bosne i Hercegovine iz 2006. glasi kako slijedi:

„1. U smislu ovog Zakona, pod računima stare devizne štednje podrazumijevaju se devizna sredstva kod banaka na teritoriju Bosne i Hercegovine, sa stanjem na dan 31. prosinca 1991., uključujući kamatu obračunatu do tog datuma, a umanjena za isplate nakon tog datuma i sva sredstva prenesena na posebne privatizacijske račune.

2. Računi stare devizne štednje definirani stavkom 1. ovog članka ne obuhvaćaju račune stare devizne štednje u podružnicama *Ljubljanske banke*, *Investbanke* ili drugih stranih banaka na teritoriju Bosne i Hercegovine.

3. U skladu s Ugovorom o pitanjima sukcesije iz 2001., devizne štednje definirane u prethodnom stavku 2. obveza su država sljednica u kojima su predmetne banke imale svoja sjedišta. Bosna i Hercegovina će u okviru svojih međunarodnih aktivnosti pružati pomoć vlasnicima takvih deviznih štednih računa...“

58. Članak 23. Zakona o Fondu Republike Slovenije za sukcesiju i visokom predstavniku Republike Slovenije za sukcesiju iz 2006. propisivao je:

„(1) Ostaju na snazi sve odluke slovenskih sudova o prekidu postupaka koji se odnose na devizne štednje u komercijalnim bankama ili njezinim podružnicama u bilo kojoj državi sljednici bivše SFRJ, a koje su donesene na temelju Zakona o fondu Republike Slovenije za sukcesiju iz 1993. Svi postupci na koje se prethodna rečenica odnosi koji su već nastavljeni, ostat će u prekidu ili će se prekinuti.

(2) Postupci iz prethodnog stavka nastavljaju se po službenoj dužnosti nakon što se riješi pitanje jamstava SFRJ ili njezine NBJ za devizne štednje u skladu s člankom 7. Aneksa C Ugovora o pitanjima sukcesije.“

Dana 3. prosinca 2009. Ustavni sud Slovenije proglasio je ovu odredbu neustavnom.

³⁶. Ovaj je zakon donijela Savezna Republika Jugoslavija koja je postojala od 1992. do 2003. godine. Činili su ju Srbija i Crna Gora. Srbija je jedini pravni sljednik Savezne Republike Jugoslavije.

MJERODAVNO MEĐUNARODNO PRAVO I PRAKSA

I. MEĐUNARODNO PRAVO KOJE SE ODNOSI NA SUKCESIJU DRŽAVA

59. Pitanje sukcesije država uređeno je, barem djelomično, pravilima općeg međunarodnog prava kodificiranim Bečkom konvencijom o sukcesiji država glede međunarodnih ugovora iz 1978. te, u određenoj mjeri, Bečkom konvencijom o sukcesiji država glede državne imovine, arhiva i dugova iz 1983. godine³⁷. Iako ovaj posljednji međunarodni ugovor još nije na snazi, a samo su tri tužene države danas njegove stranke (Hrvatska, Slovenija i bivša jugoslavenska Republika Makedonija) dobro je utvrđeno načelo međunarodnog prava da, čak i ako neka država ne ratificira međunarodni ugovor, može biti vezana nekom od njegovih odredbi ako ta odredba odražava međunarodno običajno pravo, tako što ga kodificira ili formira novo običajno pravilo (vidi predmet *Cudak protiv Litve* [VV], , br. 15869/02, § 66., ESLJP 2010 i presudu Međunarodnog suda pravde u predmetima *North Sea Continental Shelf*, presuda od 20. veljače 1969., § 71., ICJ Reports 1969).

60. Temeljno je načelo za rješavanje različitih aspekata sukcesije obveza pregovaranja u dobroj vjeri u cilju postizanja sporazuma (vidi Mišljenje br. 9 Arbitražne komisije Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji³⁸ i članak 6. Vodećih načela o sukcesiji država u imovinskim i dužničkim stvarima Instituta za međunarodno pravo iz 2001. godine – „Vodeća načela iz 2001.“). Ako se ne postigne sporazum, u odnosu na sukcesiju glede državne imovine najveću važnost ima načelo teritorijalnosti (članak 18. Bečke konvencije iz 1983. i članak 16. Vodećih načela iz 2001.). U odnosu na dugove država primjenjuje se načelo „pravičnog omjera“. Mjerodavna odredba Bečke konvencije iz 1983. je članak 41. koji glasi kako slijedi:

„Kad se država raspadne i prestane postojati, a dijelovi područja države prednice stvore dvije ili više država sljednica, i ako se države sljednice drukčije ne sporazumiju, državni dug države prednice prelazi na države sljednice u pravičnim omjerima, vodeći osobito računa o imovini, pravima i interesima koji prelaze na države sljednice u odnosu na taj državni dug.“

Članak 23. stavak 2. Vodećih načela iz 2001. slično propisuje da je načelo „pravičnog omjera“ vodeće načelo kada je riječ o dugovima države:

„Ako se ne postigne sporazum o prelasku državnih dugova države prednice, državni dug, u svakoj kategoriji sukcesije, prelazi na državu sljednicu u pravičnom omjeru,

³⁷. SFRJ je potpisala taj ugovor 1983. godine. Savezna Republika Jugoslavija je 2001. godine podnijela instrument kojim je obavijestila o svojoj namjeri da zadrži potpis koji je dala SFRJ.

³⁸. Komisiju su osnovali Europska zajednica i njezine države članice 1991. godine. Donijela je petnaest mišljenja koja su se odnosila na pravna pitanja nastala raspadom SFRJ (*International Law Reports* 92 (1993.), str. 162.-208., i 96 (1994.), str. 719.-737.).

posebice uzimajući u obzir imovinu prava i interese koji prelaze na državu sljednicu ili države sljednice vezano uz taj državni dug.“

Međutim, članci 27.-29. Vodećih načela iz 2001. čine razliku između *nacionalnih*, *lokaliziranih* i *lokalnih* dugova te propisuju da se teritorijalno načelo posebno primjenjuje na lokalne dugove:

Članak 27. (Nacionalni dugovi)

„1. Državni dugovi države prednice koji su učinjeni za korist cijele države (nacionalni dugovi) podložni su pravilima sadržanim u člancima 22. i dalje ovih Vodećih načela.

2. Dugovi javnih ustanova i poduzeća u državnom vlasništvu koji djeluju na nacionalnoj razini podložni su istim pravilima neovisno o mjestu njihova sjedišta.“

Članak 28. (Lokalizirani dugovi)

„1. Državni dugovi koji su od strane države prednice ili javne ustanove ili poduzeća koji djeluju nacionalno bili ugovoreni za određene projekte ili objekte u određenoj regiji (lokalizirani nacionalni dugovi), uređeni su pravilima sadržanim u prethodnom članku.

2. Međutim, utvrđivanje udjela ovih dugova u skladu sa zahtjevima pravičnosti uzima u obzir prijelaz imovine (objekata/postrojenja) povezanih s tim dugom i dobiti iz tih projekata ili objekata koje ima država sljednica na čijem se području nalaze.“

Članak 29. (Lokalni dugovi)

„1. Dugovi lokalnih javnih ustanova (općina, regija, saveznih entiteta, odjela, komunalnih poduzeća i drugih regionalnih i lokalnih ustanova) prelaze na državu sljednicu na čijem je području sjedište te javne ustanove.

...

6. Država prednica i država sljednica mogu sporazumom drukčije riješiti pitanje prijelaza lokalnih dugova. Kada se radi o rješenjima koja uključuju privatne dugove, tada privatni vjerovnici sudjeluju u izradi i zaključenju ovog sporazuma.“

Konačno, u pogledu utjecaja sukcesije država na privatne osobe, Vodeća načela iz 2001. u mjerodavnom dijelu glase kako slijedi:

Članak 24. stavci 1. i 2.

„1. Sukcesija država ne smije utjecati na prava i obveze privatnih vjerovnika i dužnika.

2. Države sljednice su dužne, u svojim domaćim pravnim poretcima, priznati postojanje prava i obveza vjerovnika koja su utvrđena u pravnom poretku države prednice.“

Članak 25.

„Države sljednice su dužne, u mjeri u kojoj je to moguće, poštovati prava privatnih osoba koja su stečena u pravnom poretku države prednice.“

II. UGOVOR O PITANJIMA SUKCESIJE I RELEVANTNA PRAKSA

61. Ovaj je Ugovor bio rezultat gotovo deset godina pregovora pod okriljem Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji i Visokoga predstavnika (međunarodnog upravitelja imenovanog temeljem Aneksa 10. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini). Potpisan je 29. lipnja 2001. godine i stupio je na snagu između Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore (čija je sljednica kasnije Srbija), Slovenije i bivše jugoslavenske Republike Makedonije dana 2. lipnja 2004.

62. Pitanje „stare“ devizne štednje bilo je sporno. Države sljednice imale su različita stajališta o tome treba li se to pitanje rješavati kao dug SFRJ prema Aneksu C (Financijska aktiva i pasiva) ili kao privatnopravno pitanje prema Aneksu G (Privatna imovina i stečena prava)³⁹. Također države se nisu mogle složiti niti o tome treba li jamstva SFRJ za „staru“ deviznu štednju preuzeti država u kojoj je dotična matična banka imala svoje sjedište, ili država u kojoj je novac bio stvarno položen. Sljedeće su odredbe na kraju unesene u Aneks C Ugovora:

Članak 2. stavak 3.(a)

„Ostale financijske obveze [SFRJ] uključuju:

(a) jamstva SFRJ ili njezine Narodne banke Jugoslavije za štedne pologe u čvrstoj valuti u nekoj komercijalnoj banci ili bilo kojoj njezinoj ispostavi u bilo kojoj državi sljednici prije datuma kojeg je ova proglasila neovisnost; ...“

Članak 7.

„Jamstva SFRJ ili njezine [Narodne Banke Jugoslavije] za deviznu štednju položenu u nekoj poslovnoj banci ili nekoj od njezinih ispostava u bilo kojoj od država sljednica prije datuma njezina proglašenja neovisnosti bit će predmetom pregovora bez odgode, time da se pritom posebno uzme u obzir potreba zaštite devizne štednje pojedinaca. Ti će se pregovori održati pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja.“

63. Tijekom 2001. i 2002. godine održana su četiri kruga pregovora o raspodjeli jamstava SFRJ za „staru“ deviznu štednju. Budući da se države sljednice nisu mogle dogovoriti, Banka za međunarodna poravnanja [*Bank for International Settlements*](„BIS“) u rujnu 2002. godine obavijestila ih je da je stručnjak, g. Meyer, odlučio više ne sudjelovati u pregovorima i da BIS tu više nema nikakvu ulogu. Zaključio je kako slijedi:

„Ako bi međutim svih pet država sljednica u kasnijoj fazi odlučilo započeti nove pregovore o jamstvima za deviznu štednju i ako bi zatražile pomoć BMP-a s tim u vezi, BMP bi bio spreman razmotriti pružanje takve pomoći, pod uvjetima koje bi trebalo dogovoriti.“⁴⁰

³⁹. Vidi *travaux préparatoires* Ugovora koje je dostavila slovenska Vlada (prilozi br. 265.-270.).

⁴⁰. Kopiju ovog pisma dostavila je Vlada Republike Hrvatske.

Čini se da su četiri države sljednice (sve osim Hrvatske) ubrzo nakon toga obavijestile BIS kako su spremne nastaviti pregovore. Hrvatska je to učinila u listopadu 2010. i primila odgovor u studenom 2010., koji, u bitnom dijelu glasi kako slijedi:

„...BIS je nedavno ponovno razmotrio ovo pitanje i vjeruje da njegov doprinos bilo kakvom novom krugu pregovora, kao dio uloge posrednika, ne bi mogao donijeti dodanu vrijednost, imajući na umu količinu vremena koje je proteklo od prošlog kruga pregovora, kao i njegove sadašnje prioritete u području monetarne i financijske stabilnosti. Međutim, željeli bismo naglasiti da organizacija dvomjesečnih sastanaka u Baselu nudi praktičnu priliku guvernerima država sljednica za međusobnu neformalnu raspravu o ovoj stvari u BMP-u.”⁴¹

64. Treba primijetiti da je usporedivo otvoreno pitanje jamstava SFRJ za štedne uloge položene u Poštanskoj štedionici i njezinim podružnicama bilo riješeno izvan pregovora o Ugovoru o pitanjima sukcesije, tako što je svaka država preuzela jamstva za podružnice na svom području.

65. Financijska imovina SFRJ raspoređena je prema sljedećim omjerima: Bosna i Hercegovina – 15,5 %, Hrvatska – 23 %, bivša jugoslavenska Republika Makedonija – 7,5 %, Slovenija – 16 %, te Srbija i Crna Gora (čija je sljednica kasnije bila Srbija) – 38 % (u skladu s člankom 5. Aneksa C Ugovoru). Izgleda da su u razdoblju od 2003. do 2012. godine praktično sva devizna sredstva na računima bivše NBJ, u iznosu od oko 237 milijuna USD u bankama SAD-a i 221 milijuna USD u ostalim bankama, podijeljena između država sljednica u skladu s ovim omjerima⁴².

66. U skladu s člankom 4. Ugovora o pitanjima sukcesije, osnovan je Stalni zajednički odbor visokih predstavnika država sljednica za praćenje učinkovite provedbe Ugovora, kao forum za raspravu otvorenih pitanja nastalih tijekom njegove provedbe. Do sada se sastao tri puta: 2005., 2007. i 2009. godine.

67. U ovom su predmetu bitne i sljedeće odredbe Ugovora:

Članak 5.

„(1) Razlike koje mogu proizići iz tumačenja i primjene ovoga Ugovora rješavat će se u prvome redu raspravom među zainteresiranim državama.

(2) Ako se razlike ne mogu razriješiti u tim raspravama u roku od mjesec dana od prvoga priopćenja u raspravi, zainteresirane države će

(a) iznijeti stvar pred neovisnu osobu po njihovu izboru, u cilju brzoga i autoritativnoga utvrđivanja materije, koja će biti poštovana te koja prema potrebi može naznačiti konkretne rokove za djelovanje; ili

(b) uputiti stvar na rješavanje Stalnom zajedničkom odboru ustanovljenome člankom 4. ovoga Ugovora.

⁴¹. Kopiju ovog pisma dostavila je Vlada Republike Hrvatske.

⁴². Kopiju mjerodavne SWIFT korespondencije i druge relevantne dokumente dostavila je Vlada Republike Srbije.

(3) Razlike koje mogu proizići iz tumačenja izraza korištenih u ovome Ugovoru ili u bilo kojemu kasnijemu ugovoru potrebne radi provedbe aneksa ovoga Ugovora mogu se dodatno na inicijativu bilo koje zainteresirane države uputiti na obvezujuće rješavanje stručnjaku pojedincu (koji ne smije biti državljanin nijedne od stranaka ovoga Ugovora) kojega dogovorno imenuju stranke u sporu ili, ako se one ne mogu suglasiti, kojega imenuje predsjednik Suda za mirenje i arbitražu OESS-a. Taj stručnjak utvrđuje sva pitanja postupka, nakon konzultacija sa strankama koje su zatražile takvo rješavanje, ako to stručnjak smatra prikladnim, s čvrstom nakanom da osigura brzo i učinkovito razrješenje nesuglasja.

(4) Postupak iz stavka (3) ovoga članka strogo se ograničava na tumačenje izraza korištenih u ugovorima o kojima je riječ, te ni u kom slučaju ne dopušta ekspertu da utvrđuje praktičnu primjenu bilo kojega od tih ugovora. Konkretno, navedeni postupak ne odnosi se na

- (a) Dodatak ovom Ugovoru;
- (b) Članke 1., 3. i 4. Aneksa B;
- (c) Članke 4. i 5. (1) Aneksa C;
- (d) Članak 6. Aneksa D.

(5) Ništa u prethodnim stavcima ovoga članka neće utjecati na prava ili obveze stranaka ovoga Ugovora iz bilo koje važeće odredbe koja ih obvezuje glede rješavanja sporova.“

Članak 9.

“Ovaj Ugovor države sljednice moraju provoditi u dobroj vjeri u skladu s Poveljom Ujedinjenih naroda i u skladu s međunarodnim pravom.”

III. MEĐUNARODNA PRAKSA U ODNOSU NA *PACTUM DE NEGOTIANDO* U MEĐUDRŽAVNIM PREDMETIMA

68. Obveza koja proizlazi iz *pactum de negotiando*, pregovaranja radi sklapanja ugovora, mora biti ispunjena u dobroj vjeri, u skladu s temeljnim načelom *pacta sunt servanda*. Odluka Arbitražnog suda za ugovor o njemačkim vanjskim dugovima u predmetu *Grčka protiv Savezne Republike Njemačke* od 26. siječnja 1972. godine, u bitnom dijelu glasi kako slijedi (stavci 62.-65.):

„Međutim, *pactum de negotiando* također nije bez pravnih posljedica. To znači da će obje strane u dobroj vjeri uložiti napor za postizanje obostrano zadovoljavajućeg rješenja kompromisom, čak i ako to znači odustajanje od prethodno čvrsto zauzetih stavova. To podrazumijeva voljnost napuštanja ranijih stavova, u svrhu pregovora, kako bi se izišlo u susret drugoj strani. Izričaj Ugovora ne može se tumačiti kao da se svaka strana namjerava držati svog prethodnog stajališta i ustrajati na potpunoj kapitulaciji druge strane. Takav koncept ne bi bio spojiv s izrazom „pregovori“. To bi bilo upravo suprotno od onoga što je bila namjera. Preuzimanje obveze pregovaranja znači da će se s drugom stranom razgovarati radi postizanja dogovora. Iako Sud ne zaključuje da članak 19. u vezi sa stavkom II. Aneksa I apsolutno obvezuje sve strane da postignu sporazum, mišljenja je da izrazi upotrijebljeni u ovoj odredbi zahtijevaju da stranke pregovaraju, nešto ponude i traže zauzvrat te u dobroj vjeri pokušaju

ostvariti rezultat prihvatljiv objema stranama i tako okončaju ovaj dugotrajan prijedor...

Ugovor o pregovaranju o spornim novčanim potraživanjima u ovome predmetu nužno uključuje voljnost razmatranja nagodbe. To je istina, iako se spor proteže ne samo na iznos potraživanja nego i na njihovo postojanje. Načelo nagodbe nije time pogodeno. Članak 19. nužno ne zahtijeva da stranke riješe razna pravna pitanja o kojima se ne slažu. Na primjer, on ne predviđa da se od obje strane očekuje jednako gledanje na određene točke koje ih dijele, kao npr. postoje li sporna potraživanja pravno ili ne, ili jesu li to javna ili privatna potraživanja. Što se tih točaka tiče, stranke su se u stvari dogovorile kako se ne slažu, ali, ne dovodeći u pitanje njihove tvrdnje glede tih točaka, one su preuzele obvezu da će voditi pregovore koliko god je to moguće radi sklapanja ugovora o nagodbi ...

Sud smatra da je načelo u podlozi predmeta *North Sea Continental Shelf* primjenjivo na ovaj spor. Kao što je to objavio Međunarodni sud pravde, to načelo potvrđuje i daje značenje redovnom značenju riječi „pregovori“. Da bi bili smisleni, u pregovore treba ući radi postizanja sporazuma. Iako, kao što smo istaknuli, ugovor o pregovaranju nužno ne podrazumijeva obvezu postizanja sporazuma, on podrazumijeva da će biti uloženi ozbiljni naponi prema tom cilju.“

69. Međunarodni sud pravde nedavno je sažeo relevantnu sudsku praksu kako slijedi (presuda od 5. prosinca 2011. u *Primjeni privremenog sporazuma od 13. rujna 1995. (bivša jugoslavenska Republika Makedonija protiv Grčke)*, § 132., ICJ Reports 2011):

„Sud primjećuje da je značenje pregovora u svrhu rješavanja spora, ili obveza pregovaranja, razjašnjeno sudskom praksom Suda, kao i onom njegovog prednika, te arbitražnim pravorijecima. Kao što je Stalni sud Međunarodne pravde već 1931. godine u naveo predmetu koji se odnosi na predmet *Željeznički promet između Litve i Poljske*, obveza pregovaranja u prvom se redu „ne sastoji samo od ulaska u pregovore, već i njihovo vođenje koliko god dugo je to moguće, u cilju postizanja sporazuma“. Bez sumnje to ne implicira „obvezu postizanja sporazuma“ (*Railway Traffic between Lithuania and Poland, Savjetodavno mišljenje, 1931., P.C.I.J., Serije A/B, br. 42., str. 116.;* vidi također predmet *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina protiv Urugvaja)*, presuda, *I.C.J. Reports 2010 (I)*, str. 68, st. 150.), ili da se dugotrajni pregovori moraju ubrzati (*Mavrommatis Palestine Concessions, presuda br. 2, 1924., P.C.I.J., Serije A, br. 2., str. 13.*). Ipak, države trebaju postupati na način da „pregovori budu smisleni“. Ovaj zahtjev nije ispunjen, primjerice, gdje svaka strana inzistira na svojim stavovima bez razmišljanja da bi ih prilagodila (*North Sea Continental Shelf (Savezna Republika Njemačka/Danska; Federalna Republika Njemačka/Nizozemska)*, presuda, *I.C.J. Reports 1969.*, str. 47., st. 85.; vidi također *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina protiv Urugvaja)*, presuda, *I.C.J. Reports 2010 (I)*, str. 67, st. 146.) ili kada odugovlače pregovore, primjerice, prekidom komunikacije ili uzrokovanjem odgoda na neopravdani način ili nepoštivanjem dogovorenih procedura (*Lake Lanoux Arbitration (Španjolska/Francuska) (1957), Reports of International Arbitral Awards (RIAA)*, svezak XII, str. 307). Pregovori u cilju postizanja sporazuma također podrazumijevaju da bi strane trebale pokazati razumni obzir prema interesima druge strane (*Fisheries Jurisdiction (Velika Britanija protiv Islanda)*, *meritum, presuda, I.C.J. Reports 1974*, str. 33, st. 78). Kao dokaz potreban za utvrđivanje postojanja loše vjere (okolnosti koja bi bilo kojoj strani dala opravdanje da je se oslobodi od ispunjenja), „potrebno je da se dogodi nešto više od neuspjeha određenih pregovora“ (Arbitraža o pitanju *Tacna-Arica (Čile/Peru) (1925.)*, *RIAA*, Vol. II, str. 930). To može biti posredni dokaz, ali mora biti podržan

„jasnim i uvjerljivim dokazom koji upućuje na takav zaključak, a ne spornim zaključcima“ (*ibid.*)“.

IV. PRESUDA E-16/11 SUDA EFTA-e od 28. SIJEČNJA 2013. GODINE.

70. Landsbanki, islandska banka u privatnom vlasništvu, imala je podružnice u Nizozemskoj i Velikoj Britaniji koje su pružale online usluge štednje pod tržišnom markom Icesave. Takvi su štedni uložili bili zaštićeni islandskim programom osiguranja depozita, kao i programima osiguranja depozita u Nizozemskoj i Velikoj Britaniji.

71. Landsbanki je 2008. godine propala te je islandska Vlada osnovala Novu Landsbanki u skladu sa svojim hitnim zakonodavstvom donesenim u cilju sprječavanja sistemske krize. Domaća je štednja prenesena u Novu Landsbanki. Štednja u Nizozemskoj i Velikoj Britaniji nije prenesena na taj način. Ubrzo nakon osnivanja Nove Landsbanki i prijenosa domaće štednje na tu banku, aktivirana je obveza plaćanja prema islandskom programu osiguranja depozita, što uključuje i depozite u Nizozemskoj i Velikoj Britaniji. Za razliku od domaćih štediša, štediše u podružnicama u Nizozemskoj i Velikoj Britaniji nisu bili oštećeni iz islandskog programa, već su na kraju primili uplate iz nizozemskih i britanskih programa osiguranja depozita.

72. Nadzorni odbor Europskog udruženja za slobodnu trgovinu (EFTA) 2011. godine podnio je zahtjev Sudu EFTA-e. Tražio je da se utvrdi kako Island, ugovorna stranka Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru („EGP“), nije ispunio svoje obveze koje proizlaze iz Direktive 94/19/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 1994. o programima osiguranja depozita, jer nije osigurao plaćanje minimalnog iznosa naknade (20.000 eura⁴³) štedišama u Nizozemskoj i Velikoj Britaniji u ostavljenom vremenskom roku. Zahtjev je podržala Europska komisija kao umješač.

73. U svojoj presudi od 28. siječnja 2013. Sud EFTA-e je zaključio da iako su pravna pravila EU u pogledu jedinstvenog tržišta bila prenesena u pravni poredak EGP-a, Island povrijedio tu Direktivu. Naime, presudio je da Direktiva ne obvezuje države i njihova tijela da osiguraju obeštećenje kada program osiguranja depozita ne može ispuniti svoje obveze u slučaju sistemske krize. Također je naglasio da države imaju „široke diskrecijske ovlasti kod donošenja temeljnih odluka gospodarske politike u specifičnom slučaju sistemske krize“.

⁴³. Iznos pokriva je 2010. bio povećan s 20.000 eura na 100.000 eura (Direktiva 2009/14/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. ožujka 2009. kojom se mijenja i dopunjuje Direktiva 94/19/EZ o programima osiguranja depozita).

PRAVO

74. Podnositelji zahtjeva su tvrdili da njihova nemogućnost podizanja „stare“ devizne štednje sa svojih računa u podružnicama slovenske banke koje su se nalazile u Bosni i Hercegovini, u slučaju prva dva podnositelja, te podružnici srpske banke, u slučaju trećeg podnositelja, predstavlja povredu članka 1. Protokola br. 1, uzetog zasebno, kao i zajedno s člankom 14. Konvencije od strane svih tuženih država. Također su tvrdili kako je povrijeđen članak 13. Konvencije.

I. PRETHODNI PRIGOVORI VLADE

75. Vlade su pozvale Veliko vijeće da razmotri odluku vijeća od 17. listopada 2011. kojom se zahtjev proglašava dopuštenim. Svaka od tuženih Vlada je tvrdila da podnositelji zahtjeva nisu bili u njihovoj „nadležnosti“ (članak 1. Konvencije), već u nadležnosti ostalih tuženih Vlada. Vlade Republike Srbije i Republike Slovenije nadalje su navele da se zahtjevi podnositelja ne odnose na neki oblik „vlasništva“ u smislu članka 1. Protokola br. 1 i da kao posljedica toga njihovi zahtjevi nisu spojivi *ratione materiae* s Konvencijom. Sve su se Vlade pozivale na točno iste razloge koje su istakle pred vijećem (vidi stavke 49.-50. odluke o dopuštenosti).

76. Podnositelji zahtjeva su osporili ove prigovore i pozivajući se, između ostalog, na utvrđenja Vijeća, zatražili od Suda da ih odbije.

77. Vijeće je presudilo da su podnositelji bili u nadležnosti svih tuženih država, uzimajući u obzir da su tužene države prihvatile, u kontekstu pregovora o sukcesiji, da je „stara“ devizna štednja dio financijskih obveza SFRJ koje bi trebali podijeliti (vidi stavke 38. i 58. odluke o dopuštenosti). Nadalje je uzelo u obzir obvezu država sljednica u skladu s međunarodnim pravom da zajedno riješe sve aspekte sukcesije sporazumom (vidi stavke 36. i 58. te odluke). Vezano uz pitanje spojivosti *ratione materiae*, vijeće je utvrdilo da ono postoji na temelju dokaza da nisu postojali razlozi za sumnju da bi podnositelji zahtjeva doista imali „staru“ deviznu štednju u iznosima koje su naveli. Također je presudilo da su potraživanja podnositelja zahtjeva nadživjela raspad SFRJ zbog niza razloga (vidi stavke 52.-55. odluke o dopuštenosti). Posebice je naglasilo kako zakonodavstvo država sljednica nikada nije ukinulo potraživanja podnositelja zahtjeva niti ih na bilo koji način lišilo pravne valjanosti, a nikada nije bilo dvojbe o tome hoće li neke ili sve države sljednice na kraju morati isplatiti podnositelje zahtjeva:

„Doista, države sljednice u brojnim su slučajevima jasno iskazale nedvosmisleno opredijeljenost da osiguraju osobama koje se nalaze u položaju postojećih podnositelja zahtjeva isplatu njihove „stare“ devizne štednje na ovaj ili onaj način (suprotno *Bata protiv Republike Češke* (odl.), br. 43775/05, 24. lipnja 2008., gdje tužena država nikada nije pokazala bilo kakav znak prihvaćanja ili priznavanja

potraživanja podnosioca zahtjeva, te je zadržala neprijateljski stav prema svim takvim potraživanjima nakon pada komunističkog režima). Nadalje, te su države prihvatile tvrdnju da je "stara" devizna štednja dio finansijskih obveza SFRJ koje trebaju podijeliti, kao što su podijelile i druge finansijske obveze i imovinu SFRJ. S obzirom na posebnosti ovog predmeta, potrebno ga je razlikovati od predmeta kao što su predmet *X, Y i Z protiv Njemačke* (br. 7694/76, Odluka Komisije od 14. listopada 1977., Odluke i Izvješća (DR) 12, str. 131.), predmet *S.C. protiv Francuske* (br. 20944/92, Odluka Komisije od 20. veljače 1995., DR 80, str. 78.), i predmet *Abraimi Leschi i drugi protiv Francuske* (br. 37505/97, Odluka Komisije od 22. travnja 1998., DR 93, str. 120.), u kojima se smatra da osporavani međunarodni ugovori, u nedostatku provedbenog zakonodavstva, nisu stvorili pojedinačna prava na odštetu za podnositelje zahtjeva, na koja bi bio primjenjiv članak 1. Protokola br. 1."

78. Primjećuje se kako Veliko vijeće ima pravo odlučiti u odgovarajućim slučajevima o pitanjima dopuštenosti zahtjeva temeljem članka 35. stavka 4. Konvencije, jer ta odredba omogućuje Sudu odbacivanje svakog zahtjeva koji smatra nedopuštenim „u bilo kojoj fazi postupka“. Stoga, čak i u fazi postupka u kojoj se odlučuje o osnovanosti zahtjeva, te podložno Pravilu 55., Sud može preispitati odluku kojom se zahtjev proglašava dopuštenim, ako zaključi kako je trebao biti proglašen nedopuštenim zbog jednog od tri razloga navedenih u prva tri stavka članka 35. Konvencije (vidi predmet *Odièvre protiv Francuske* [VV], br. 42326/98, § 22., ESLJP 2003-III).

79. Međutim, nakon što je razmotrilo prigovore Vlada, Veliko vijeće smatra kako oni ne opravdavaju preispitivanje odluke Vijeća kojim odbija prethodne prigovore koje su Vlade istaknule. Doista, Veliko vijeće ne može drugo nego primijetiti da su pored razloga na koje se pozvalo Vijeće, odluke srpskih i slovenskih sudova navedene u prethodnim stavicima 44, 49 i 51 ukazale kako su potraživanja poput onih koja su predmet razmatranja u ovom predmetu, nadživjela raspad SFRJ. Nadalje, u pogledu prigovora slovenske Vlade kojim se preispituje postojanje i točan iznos štednje podnosioca zahtjeva, Veliko vijeće je iznova preispitalo sve dokaze u spisu, i to kopiju bankovnih potvrda koja prikazuje stanje na računima gđe Ališić i g. Sadžaka na dan 31. prosinca 1991., kopiju ugovora o štednji g. Sadžaka, izvatke iz štedne knjižice g. Šahdanovića na kojima je navedeno stanje jednog od njegovih računa na dan 17. travnja 1992., službene podatke koje je srpska Vlada dostavila u postupku pred Vijećem u kojima je naznačeno stanje računa g. Šahdanovića na dan 3. siječnja 2002., podatke na mikrofilmu o računima gđe Ališić i g. Sadžaka koje je dostavila Vlada Bosne i Hercegovine, te dokument koji je izdala Agencija za privatizaciju FBH u kojem se navodi da podnosioci zahtjeva nisu iskoristili svoju „staru“ deviznu štednju u postupku privatizacije.

80. Veliko vijeće, također uzimajući u obzir posebne okolnosti ovog predmeta, zaključuje kako je van svake razumne sumnje dokazano da su podnosioci zahtjeva imali „staru“ deviznu štednju u iznosima navedenim u prethodnom stavku 10 i nalazi u dovoljnoj mjeri utvrđenim da su ti štedni uložci predstavljali „vlasništvo“ u svrhu članka 1. Protokola br. 1 (vidi

između brojnih drugih izvora, predmet *Gayduk i drugi protiv Ukrajine* (odl.), br. 45526/99, odluka od 2. srpnja 2002. u odnosu na početne depozite; predmet *Merzhoyev protiv Rusije*, br. 68444/01, § 48., 8. listopada 2009.; *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 27912/02, § 35., 3. studenog 2009.; predmet *Boyajyan protiv Armenije*, br. 38003/04, § 54., 22. ožujka 2011.; predmet *Kotov protiv Rusije* [VV], br. 54522/00, § 90., 3. travnja 2012.; i predmet *A. i B. protiv Crne Gore*, br. 37571/05, § 68., 5. ožujka 2013.).

81. Posljedično, Veliko vijeće odbija prethodne prigovore tuženih Vlada. Primijećeno je, za razliku od njihova stava pred Vijećem, kako niti jedna od Vlada u svojim podnescima Velikom vijeću nije podnijela prigovor neiscrpljivanja domaćih pravnih sredstava od strane podnositelja zahtjeva.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 1. PROTOKOLA br. 1

82. Članak 1. Protokola br. 1. uz Konvenciju, glasi kako slijedi:

„Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva. Nitko se ne smije lišiti svoga vlasništva, osim u javnom interesu, i to samo uz uvjete predviđene zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primijeni zakone koje smatra potrebnima da bi uredila upotrebu vlasništva u skladu s općim interesom ili za osiguranje plaćanja poreza ili drugih doprinosa ili kazni.“

A. Zaključci Vijeća

83. Vijeće je utvrdilo kako je pitanje „stare“ devizne štednje u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i tuzlanskoj podružnici Investbanke sukcesijsko pitanje (vidi odluku o dopuštenosti u ovom predmetu). Nadalje, ističući kako nije zadatak Suda riješiti ovo pitanje umjesto tuženih država, presudio je da ipak može razmotriti predstavlja li nemogućnost podnositelja zahtjeva da koriste svoju štednju tijekom više od dvadeset godina, upravo zbog propusta tuženih država da ga riješe, povredu članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane ijedne od tih država. Vijeće je utvrdilo postojanje povrede od strane Slovenije (prema gđi Ališić i g. Sadžaku) i od strane Srbije (prema g. Šahdanoviću), uzimajući u obzir nekoliko čimbenika, kao što je vlasništvo banaka, zakonodavne i druge mjere poduzete u vezi s imovinom banaka, status dotičnih podružnica nakon raspada SFRJ, prijenos sredstava tih podružnica u matične banke, slom pregovora vođenih pod pokroviteljstvom Banke za međunarodna poravnanja 2002. godine i izostanak ikakvih smislenih pregovora o ovom pitanju nakon toga (vidi stavke 66.-74. presude Vijeća). Dodatno je zaključilo kako nije bilo povrede tog članka od strane ijedne druge tužene države.

B. Tvrđnje stranaka

1. Podnositelji zahtjeva

84. Podnositelji zahtjeva iznijeli su tvrdnju kako bi sve tužene države, kao države slijednice SFRJ, trebale izvršiti povrat njihove „stare“ devizne štednje u svjetlu činjenice da nisu uspjele riješiti to preostalo sukcesijsko pitanje. Podnositelji zahtjeva iznijeli su tvrdnju da bi one trebale tako postupiti sukladno omjerima korištenima za podjelu imovine SFRJ (vidi stavak 65 u prethodnom tekstu).

2. Tužene vlade (abecednim redom)

(a) Bosna i Hercegovina

85. Vlada Bosne i Hercegovine tvrdila je kako je pitanje „stare“ devizne štednje podnositelja zahtjeva pitanje građanskog prava. Podnositelji zahtjeva i dotične banke sklopile su građansko-pravne ugovore koji su podnositeljima zahtjeva dali pravo podizanja njihovih ušteđevina u svakom trenutku, bilo iz jedne od podružnica ili izravno iz sjedišta banke (temeljem jugoslavenskog građanskog prava, banke su bile odgovorne za dugove njihovih podružnica). Doduše, za sve devizne depozite jamčila je SFRJ, no to jamstvo nikada nije bilo aktivirano jer su dotične banke ostale likvidne do raspada SFRJ. Odgovornost stoga nije prešla s banaka na SFRJ. Sukladno tome, predmetno pitanje u vezi sa štednjom podnositelja zahtjeva nije bilo sukcesijsko pitanje. Bila je mišljenja kako bi vlade Slovenije i Srbije trebale biti odgovorne za dugove Ljubljanske banke Ljubljana odnosno Investbanke, jer su one bile odgovorne za nemogućnost tih banaka da servisiraju svoje dugove. Posebice, da je slovenska Vlada na temelju samog zakona, prenijela većinu imovine Ljubljanske banke Ljubljana u novu banku (vidi stavak 49 u prethodnom tekstu); a srpska je Vlada otpisala dugove društava u državnom vlasništvu prema Investbanci kako bi ih mogla privatizirati i steći milijune kao dobit.

86. Vlada Bosne i Hercegovine dodala je kako su podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke bile obvezne prenijeti sredstva u stranoj valuti prikupljena od njihovih klijenata u središnjice tih banaka. Kao posljedica, trezori podružnica smještenih u Bosni i Hercegovini bili su gotovo prazni kada se SFRJ raspala, a to je dodatni razlog da se Sloveniju i Srbiju smatra odgovornima u ovom predmetu.

(b) Hrvatska

87. Hrvatska Vlada je tvrdila kako Slovenija i Srbija trebaju biti odgovorne iz istih razloga koje je iznijela Vlada Bosne i Hercegovine (stavci 85.-86. u prethodnom tekstu). Dodala je kako restrukturiranje Ljubljanske banke Ljubljana nije bilo potrebno kako bi se spriječilo propadanje te banke, kako to tvrdi slovenska Vlada, već je bilo u cilju

zaštite te banke od odgovornosti prema štedišama u njezinim podružnicama smještenima izvan Slovenije. U vezi s ovim, hrvatska Vlada je dostavila kopiju izvješća koje je izdao Moody's 1997. godine, a koje prikazuje kako je imovina Nove ljubljanske banke, koja je osnovana imovinom Ljubljanske banke Ljubljana tek par godina ranije (vidi stavak 49. u prethodnom tekstu), iznosila oko 3,7 milijardi USD.

88. Hrvatska je Vlada također istaknula kako se Memorandum o razumijevanju između Hrvatske i Slovenije od 11. ožujka 2013. godine, kojim se potiče na daljnje pregovore o sukcesiji, ticao samo štednje koja je prenesena iz zagrebačke podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u hrvatske banke 1990-ih (vidi stavak 43. u prethodnom tekstu). Stoga, suprotno tvrdnjama slovenske Vlade, taj Memorandum ne bi trebalo tumačiti kao prihvaćanje stava kako je „stara“ devizna štednja u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana smještenima izvan Slovenije sukcesijsko pitanje (vidi stavak 92. dalje u tekstu).

(c) Srbija

89. Srpska je Vlada tvrdila kako je, temeljem međunarodnih pravila sukcesije država te Ugovora o pitanjima sukcesije ona imala samo obvezu pregovarati u dobroj vjeri o pitanju „stare“ devizne štednje u podružnicama Investbanke smještenima izvan Srbije. Sukladno tome, Sud bi trebao ograničiti svoju analizu na pitanje jesu li se takvi pregovori vodili, umjesto da razmatra pitanja merituma koja država treba izvršiti povrat uštedevina podnositelja zahtjeva. Ukoliko bi se Sud ipak odlučio baviti tim pitanjem, srpska Vlada tvrdi kako bi Bosna i Hercegovina trebala biti odgovorna u ovom predmetu. Pozivala se na različite osnove, posebice na načelo teritorijalnosti i mjere poduzete od strane te države u pogledu „stare“ devizne štednje (vidi stavke 24.-28. u prethodnom tekstu). Također je iznijela tvrdnju kako je Bosna i Hercegovina imala najveću korist od „stare“ devizne štednje u tuzlanskoj podružnici Investbanke. Kao primjer, dostavili su kopiju ugovora o kreditu sklopljenom između tuzlanske podružnice Investbanke, s jedne strane, i jednog bosanskohercegovačkog društva, podružnice srpskog društva smještene u Bosni i Hercegovini i osobe čije je sjedište u Bosni i Hercegovini, s druge strane.

90. Tvrdnje slovenske Vlade (vidi stavak 95. u daljnjem tekstu) kako su devize završile ili na inozemnim računima NBJ ili u NBJ u Beogradu nisu potkrijepljeni. Srpska je Vlada naglasila činjenicu kako su devize, u pravilu, bile redeponirane pri NBJ prema računovodstvenoj ili „pro forma“ metodi, koja nije zahtijevala fizički prijenos sredstava (vidi stavak 17. u prethodnom tekstu). Štoviše, devize koje su bile prenesene na inozemne račune NBJ, već su podijeljene između država slijednica (vidi stavak 65. u prethodnom tekstu).

91. Konačno, srpska je Vlada priznala kako je uštedevina g. Šahdanovića bila godinama zamrznuta temeljem srpskog zakonodavstva (i

to Zakona o staroj deviznoj štednji iz 1998. i 2002. godine), no ustvrdila je kako je ta mjera bila neophodna kako bi se „zaštitila likvidnost državnih fondova u svjetlu teškog gospodarskog stanja i financijskog kolapsa kroz koji je zemlja prolazila“. Nadalje, to nije nametnulo pretjerani pojedinačan teret podnosiocu zahtjeva. Pitanje štednje g. Šahdanovića i one mnogih drugih u podružnicama srpskih banaka smještenih izvan Srbije trebalo bi biti dogovoreno između država slijednica SFRJ u sukcesijskim pregovorima. Pozvala se nadalje na predmet *Molnar Gabor protiv Srbije* (br. 22762/05, od 8. prosinca 2009. godine), gdje je Sud doista presudio kako je dotični zakon uspostavio pravednu ravnotežu između općeg interesa zajednice i neprekinutog, legitimnog potraživanja podnosioca zahtjeva u pogledu njegove izvorne uštedevine, kao i prava svih drugih u istoj situaciji.

(d) Slovenija

92. Slovenska Vlada je ustvrdila kako je pitanje „stare“ devizne štednje podnosioca zahtjeva u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i tuzlanskoj podružnici Investbanke sukcesijsko pitanje. U tom pogledu pozvali su se, između ostaloga, na Ugovor o pitanjima sukcesije (vidi stavke 62.-63. u prethodnom tekstu) i Memorandum o razumijevanju između Hrvatske i Slovenije iz 2013. godine (vidi stavak 43. u prethodnom tekstu). Prema njihovom mišljenju, Sud bi stoga trebao ograničiti svoju analizu na pitanje jesu li pregovori o staroj deviznoj štednji vođeni u dobroj vjeri, umjesto da razmatra pitanja merituma odnosno, koja država treba izvršiti povrat uštedevine podnositeljima zahtjeva. Ukoliko bi se Sud ipak odlučio baviti tim pitanjem, oni su tvrdili kako je Bosna i Hercegovina odgovorna, prema načelu teritorijalnosti, za „staru“ deviznu štednju u dotičnim podružnicama. Dodatan razlog bila je činjenica što Bosna i Hercegovina nije izričito isključivala svoju odgovornost za takvu štednju do 2004. godine (vidi stavke 24.-28. u prethodnom tekstu).

93. Nadalje, kako je Ljubljanska banka Ljubljana bila na rubu bankrota, morali su je restrukturirati 1994. godine. Ipak, slovenska država ne bi trebala biti smatrana odgovornom za dugove te banke samo zbog toga što je postala njezinim vlasnikom uslijed procesa sanacije. U suprotnom, tvrdila je, niti jedna država ne bi mogla sanirati banku s negativnim kapitalom bez preuzimanja pune odgovornosti za njezin dug. U svakom slučaju, tvrdila je kako Ljubljanska banka Ljubljana nikada nije izvršavala javne funkcije, kako nikada nije postupala prema određenim uputama države u pogledu neisplate „stare“ devizne štednje podnositeljima zahtjeva, i kako je bila subjekt podložan redovnom pravu (to jest, slovenskom pravu o trgovačkim društvima). Puka činjenica da je država bila vlasnik društva, te ga je u tom smislu kontrolirala, nije dovoljno kako bi se njegove aktivnosti pripisale državi ili državu smatralo odgovornom za dugove društva temeljem običajnog međunarodnog prava, kako je ono kodificirano u Nacrtu članaka

o odgovornosti država za međunarodno protupravne čine Komisije za međunarodno pravo.

94. Slovenska je Vlada nadalje tvrdila kako nije bila obvezna sanirati sarajevsku podružnicu Ljubljanske banke Ljubljana. Pozvala se na sustave jamstava za depozite usvojene od strane nekoliko zemalja članica Vijeća Europe, uključujući Belgiju, Francusku, Portugal, Švicarsku, Ujedinjeno Kraljevstvo i Nizozemsku, koje su odobrile jamstva za depozite samo onim podružnicama domaćih banaka smještenima na njihovom teritoriju. Dodatno, oslonila se i na presudu E-16/11 Suda EFTA-e od 28. siječnja 2013. godine (vidi stavke 71.-73. u prethodnom tekstu). Sud EFTA-e naglasio je kako države uživaju „široka diskrecijska prava u pogledu temeljnih odabira gospodarske politike u određenom slučaju sustavne krize“. Isto vrijedi prema članku 1. Protokola br. 1.

95. Konačno, iako je istina kako su devize bile redovito prenošene iz sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana u Narodnu banku Slovenije, neka su sredstva naknadno vraćena u Sarajevo (vidi stavak 18. u prethodnom tekstu). Sredstva koja nisu bila vraćena u Sarajevo, zabilježena su kao potraživanje sarajevske podružnice od NBJ, te su fizički prenesena na inozemne račune NBJ. U potkrepu svojih tvrdnji, slovenska je Vlada dostavila dokumente koji prikazuju određene prijenose deviza iz Ljubljane na račune NBJ u stranim bankama (napose LBS Bank – New York i LHB Internationale Handelsbank A.G. Frankfurt, obje u vlasništvu Ljubljanske banke Ljubljana, ali i nekih drugih stranih poslovnih banaka) u razdoblju prije raspada SFRJ.

(e) Bivša jugoslavenska Republika Makedonija

96. Makedonska Vlada, poput vlada Bosne i Hercegovine i Hrvatske, iznijela je tvrdnju kako je pitanje „stare“ devizne štednje podnositelja zahtjeva pitanje građanskog prava. Prema njihovom viđenju, kako ne postoji poveznica između podnositelja zahtjeva i makedonskih vlasti, makedonska Vlada očito nije povrijedila Konvenciju.

C. Ocjena Velikog vijeća

1. Primjenjivost članka 1. Protokola br. 1

97. Kao što je Sud već utvrdio u stavku 80. u prethodnom tekstu, devizni ulozi koji su predmet pritužbi podnositelja zahtjeva predstavljali su „imovinu“ u smislu članka 1. Protokola br. 1. Posljedično, taj je članak primjenjiv u ovom predmetu.

2. Sukladnost s člankom 1. Protokola br. 1

(a) Primjena pravila

98. Kako je Sud utvrdio već mnogo puta, članak 1. Protokola br. 1 sadrži tri pravila: prvo pravilo, navedeno u prvoj rečenici prvog stavka, općenite je naravi i artikulira načelo mirnog uživanja vlasništva; drugo pravilo, sadržano u drugoj rečenici prvog stavka, obuhvaća lišavanje vlasništva i podvrgava ga uvjetima; treće pravilo, navedeno u drugom stavku, prepoznaje da države imaju pravo, između ostalog, kontrolirati uporabu vlasništva u skladu s općim interesom. Drugo i treće pravilo, koja se odnose na posebne slučajeve miješanja u pravo na mirno uživanje vlasništva, moraju se čitati u svjetlu općeg načela opisanog u prvom pravilu (vidi, između ostalih izvora, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, 23. rujna 1982. godine, § 61., serija A br. 52; *Iatridis protiv Grčke* [VV], br. 31107/96, § 55, ESLJP 1999-II; *Immobiliare Saffi protiv Italije* [VV], br. 22774/93, § 44, ESLJP 1999-V; *Broniowski protiv Poljske* [VV], br. 31443/96, § 134, ESLJP 2004-V; i *Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije* [VV], br. 71243/01, § 93, 25. listopada 2012. godine).

99. Vraćajući se ovom predmetu, treba primijetiti kako podnositelji zahtjeva nisu mogli koristiti svoje uštedevine tijekom više od dvadeset godina uslijed različitih mjera usvojenih na nacionalnoj razini. Dok se, bar u početku, zamrzavanje bankovnih računa moglo promatrati kao namjera kontrole uporabe njihovog vlasništva u smislu trećeg pravila, može se postaviti pitanje je li činjenica da su njihovi ulozi ostali nedostupni tijekom tako dugog razdoblja dovela do „lišavanja“ u smislu drugog pravila. Ipak, imajući u vidu zaključke stavaka 77. do 81. u prethodnom tekstu kako zakonodavstvo tuženih država nije dokinulo potraživanja podnositelja zahtjeva ili im na drugi način uskratilo pravnu valjanost, kao i da te države načelno prihvaćaju kako vlasnici depozita kao što su podnositelji zahtjeva također trebaju biti u mogućnosti raspolagati svojom uštedevinom, ne može se reći kako su podnositelji zahtjeva formalno lišeni svoje štednje. Iz istih razloga, Sud ne smatra kako se ovaj predmet spora može jasno smatrati *de facto* izvlaštenjem. U ovim okolnostima, i u svjetlu složenosti pravnih i činjeničnih pitanja u ovom predmetu, Sud smatra kako se navodna povreda prava vlasništva ne može klasificirati tako da pripada u preciznu kategoriju (vidi predmete *Beyeler protiv Italije* [VV], br. 33202/96, § 106, ESLJP 2000-I, i *Zolotas protiv Grčke (br. 2)*, br. 66610/09, § 47, ESLJP 2013.). Stoga ovaj predmet treba razmatrati u svjetlu općeg načela sadržanog u prvom pravilu.

(b) Narav navodne povrede

100. Glavni cilj članka 1. Protokola br. 1 jest zaštititi osobu od neopravdanog miješanja države u mirno uživanje njegovog ili njezinog vlasništva. Ipak, temeljem članka 1. Konvencije, svaka ugovorna stranka

„osigurat će svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom prava i slobode određene u Konvenciji“. Izvršavanje ove opće dužnosti može uključivati pozitivne obveze koje su sastavni dio osiguravanja učinkovitog uživanja prava zajamčenih Konvencijom. U kontekstu članka 1. Protokola br. 1, te pozitivne obveze mogu zahtijevati od strane države poduzimanje mjera neophodnih za zaštitu prava vlasništva (vidi prethodno citirani predmet *Broniowski*, § 143, s dodatnim referencama, i predmet *Likvidējamā p/s Selga i Vasiļevska protiv Latvije* (odl.), br. 17126/02 i 24991/02, §§ 94.-113., 1. listopada 2013. godine).

101. Ipak, granice između pozitivnih i negativnih obveza države prema članku 1. Protokola br. 1 nije moguće precizno definirati. Primjenjiva načela ipak su slična. Bez obzira analizira li se predmet u smislu pozitivne obaveze države ili u smislu miješanja javnog tijela koje treba biti opravdano, kriteriji koji se primjenjuju u biti se ne razlikuju. U oba konteksta treba uzeti u obzir postizanje pravične ravnoteže između sukobljenih interesa pojedinca i zajednice kao cjeline. Također je istina kako ciljevi spomenuti u toj odredbi mogu do određene mjere biti relevantni pri ocjenjivanju je li postignuta ravnoteža između zahtjeva javnog interesa i temeljnog prava vlasništva podnositelja zahtjeva. U oba konteksta, država uživa određenu slobodu procjene pri određivanju koraka koji se imaju poduzeti kako bi se osigurala usklađenost s Konvencijom (vidi prethodno citirani predmet *Broniowski*, § 144, s daljnjim referencama).

102. U ovom predmetu podnositelji zahtjeva prigovarali su zbog nemogućnosti podizanja svoje štednje sa svojih računa otvorenih u dotičnim bankama. Njihovi ulozi postali su nedostupni zbog takvih čimbenika kao što su nedostatak sredstava u relevantnim bankama, nametanje zamrzavanja računa putem zakona i propusta nacionalnih vlasti da poduzmu mjere s ciljem omogućavanja vlasnicima depozita, koji su u istoj situaciji kao i podnositelji zahtjeva, da raspoložu svojom ušteđevinom. Takvo stanje može biti razmatrano i s aspekata miješanja u učinkovito uživanje prava zaštićenih člankom 1. Protokola br. 1 u smislu propusta u osiguravanju uživanja tog prava (vidi prethodno citiran predmet *Zolotas* (br. 2), §§ 40., 47. i 53., gdje je Sud utvrdio kako mjera na koju se odnosila pritužba predstavlja miješanje te je također utvrdio kako je tužena država imala određene pozitivne obveze). Uzimajući u obzir specifične okolnosti ovog predmeta, Sud ne smatra neophodnim strogo kategorizirati svoje razmatranje predmeta o okviru pozitivnih ili negativnih obveza tuženih država. Sud će odrediti je li postupanje tuženih država – bez obzira može li se ono okarakterizirati kao miješanje ili izostanak miješanja, ili kombinacija jednog i drugog – bilo opravdano u svjetlu načela zakonitosti, legitimnog cilja i „pravedne ravnoteže“ (vidi prethodno citirani predmet *Broniowski*, §146.).

(c) Jesu li tužene države poštovale načelo zakonitosti

103. Prvi i najvažniji zahtjev članka 1. Protokola br. 1 je zahtjev u pogledu zakonitosti. Druga rečenica prvog stavka daje ovlast za lišavanje vlasništva „uz uvjete predviđene zakonom“, a drugi stavak priznaje državama pravo kontrole korištenja vlasništva u svrhu primjene „zakona“. Štoviše, vladavina prava, jednog od temeljnih načela demokratskog društva, svojstvena je svim člancima Konvencije. Načelo zakonitosti također predmnijeva da su primjenjive odredbe domaćeg zakona dovoljno pristupačne, precizne i predvidive u njihovoj primjeni (ibid., § 147., s daljnjim referencama).

104. Nema izričitog spora između stranaka je li načelo zakonitosti poštovano u ovom predmetu. Sud ne vidi razloga utvrditi drugačije. Jasno, predmetna situacija, točnije, nemogućnost podnositelja zahtjeva da podignu svoju ušteđevinu od raspada SFRJ nadalje, imala je pravnu utemeljenost u domaćem zakonu (vidi posebice stavke 54.-58. u prethodnom tekstu).

(d) Jesu li tužene države nastojale ostvariti legitiman cilj“

105. Svako miješanje u uživanje konvencijskih prava mora slijediti legitiman cilj. Slično, u predmetima koji uključuju pozitivnu obvezu, mora postojati legitimno opravdanje za nečinjenje od strane države. Samo načelo „pravedne ravnoteže“ svojstveno članku 1. Protokola br. 1 predmnijeva postojanje općeg interesa zajednice. Štoviše, treba ponoviti kako različita pravila ugrađena u članak 1. Protokola br. 1 nisu zasebna, u smislu da bi bila nepovezana, te da se drugo i treće pravilo odnose samo na određene slučajeve miješanja u pravo mirnog uživanja vlasništva. Jedan od učinaka takvog tumačenja je to što su postojanje javnog interesa koje zahtjeva druga rečenica, ili općeg interesa na koji se odnosi drugi stavak, zaključci koji slijede iz načela navedenog u prvoj rečenici, tako da miješanje u pravo mirnog uživanja vlasništva u smislu prve rečenice članka 1. Protokola br. 1 također mora biti u cilju javnog interesa (vidi prethodno citirani predmet *Beyeler*, § 111.).

106. Zbog neposrednog znanja o svom društvu i njegovim potrebama, nacionalne vlasti u načelu su u boljem položaju, u usporedbi s međunarodnim sucem, procijeniti što je „u javnom interesu“. U okviru sustava zaštite uspostavljenog Konvencijom, na nacionalnim tijelima je provođenje početne procjene postojanja problema od javnog interesa koji opravdava mjere koje se imaju primijeniti u sferi prava uživanja vlasništva. Kako je sloboda procjene koja je na raspolaganju zakonodavstvu u provedbi društvenih i gospodarskih politika široka, Sud će poštovati prosudbu zakonodavca o tome što je u javnom interesu, osim ako je ta prosudba očigledno bez razumnog utemeljenja (vidi prethodno citirani predmet *Broniowski*, § 149., s dodatnim referencama). Sud je već presudio kako se ova logika nužno primjenjuje na takve temeljne promjene kakva je raspad države, nakon kojeg slijedi rat, fenomen koji neizbježno uključuje usvajanje

gospodarskog i društvenog zakonodavstva velikih razmjera (vidi prethodno citirani predmet *Suljagić*, § 42.).

107. S obzirom na široku slobodu procjene, Sud smatra kako je načelo legitimnog cilja također poštovano u ovom slučaju. Prema srpskoj Vladi cilj je bio zaštititi likvidnost državnih fondova u svjetlu teškog gospodarskog stanja i financijskog kolapsa kroz koji je zemlja prolazila (vidi stavak 91. u prethodnom tekstu). Druge tužene Vlade nisu komentirale ovo pitanje. Ipak, Sud je spreman prihvatiti kako su tužene države, nakon raspada SFRJ i oružanih sukoba koji su slijedili, morale poduzeti mjere radi zaštite svojih bankarskih sustava i nacionalnih gospodarstava općenito. U svjetlu ukupne količine „stare“ devizne štednje, jasno je kako niti jedna država slijednica nije mogla dopustiti nekontrolirano podizanje takvih uštedevina. Sud će stoga nastaviti s razmatranjem ključnog pitanja, to jest je li bila uspostavljena „pravedna ravnoteža“ između općeg interesa i prava podnositelja zahtjeva na temelju članka 1. Protokola br. 1.

(e) Jesu li tužene države poštovale načelo „pravedne ravnoteže“

(i) Opća načela

108. Miješanjem u mirno uživanje vlasništva i propuštanjem činjenja mora se uspostaviti pravična ravnoteža između zahtjeva općeg interesa zajednice i zahtjeva zaštite temeljnih prava pojedinca. Drugim riječima, u svakom predmetu koji uključuje navodnu povredu članka 1. Protokola br. 1, Sud mora utvrditi je li uslijed postupka ili nečinjenja od strane države dotična osoba morala trpjeti nerazmjeran ili pretjeran teret. Procjenjujući usklađenost s tim zahtjevom, Sud mora izvršiti sveukupno razmatranje raznih interesa koji su u pitanju, imajući u vidu kako je Konvencija namijenjena zaštititi prava koja su „praktična i učinkovita“. U tom kontekstu, treba naglasiti kako je nesigurnost – bilo da je ona zakonodavna, administrativna ili proistječe iz praksi koje primjenjuju vlasti – čimbenik koji se uzima u obzir pri ocjenjivanju postupanja države. Uistinu, kada je posrijedi pitanje od općeg interesa, dužnost je javnih vlasti postupati pravovremeno, na prikladan i dosljedan način (vidi prethodno citirani predmet *Broniowski*, §§ 147.-151.).

(ii) Primjena općih načela na ovaj predmet

109. U svojoj odluci od 17. listopada 2011. godine, kojom proglašava zahtjev dopuštenim, Vijeće je utvrdilo kako zakonsko jamstvo SFRJ u pogledu „stare“ devizne štednje u dotičnim bankama nije bilo aktivirano do raspada SFRJ, te da relevantna odgovornost, stoga, nije prešla s tih banaka na SFRJ. Nadalje, temeljem građanskog prava SFRJ i registra trgovačkih društava, sve podružnice Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke postupale su u ime i za račun matičnih banaka u vrijeme raspada SFRJ. Stoga je Vijeće zaključilo kako su Ljubljanska banka Ljubljana i

Investbanka ostale odgovorne za „staru“ deviznu štednju u svojim podružnicama do raspada SFRJ (vidi stavak 67. presude Vijeća).

110. Stranke su, u biti, prihvatile taj zaključak u svojim iskazima o meritumu pred Vijećem i nastavile ga prihvaćati u svojim iskazima pred Velikim vijećem.

111. Veliko vijeće slaže se sa zaključkom Vijeća i prihvaća ga.

112. Sud je također zaključio kako su Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka ostale odgovorne za „staru“ deviznu štednju u svojim bosanskohercegovačkim podružnicama nakon raspada SFRJ. Domaće pravo i praksa navedeni u stavicima 44., 45., 49. i 51. u prethodnom tekstu nedvojbeno to potvrđuju. Posebice, domaći sudovi u Sloveniji i Srbiji nastavili su smatrati staru Ljubljansku banku Ljubljana i Investbanku odgovornima za „staru“ deviznu štednju u njihovim inozemnim podružnicama.

113. Istina je da je, prema registru trgovačkih društava za razdoblje 1993.-2004., bosanskohercegovačka banka nazvana Ljubljanska banka Sarajevo također bila odgovorna za „staru“ deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana. Ipak, domaći sudovi, i u Bosni i Hercegovini i u Sloveniji, presudili su kako je osporavani upis u registar trgovačkih društava, izvršen tijekom rata, oduvijek bio nezakonit (vidi stavke 30.-35. i 51. u prethodnom tekstu). Ona je stoga izbrisana iz registra. Sud ne vidi razloga ne složiti se s domaćim sudovima u tom pogledu. Uistinu, Sud je u brojnim prigodama presudio kako je prvenstveno na domaćim sudovima rješavanje problema tumačenja domaćeg prava tako da je uloga Suda ograničena na utvrđivanje jesu li učinci takvog tumačenja spojivi s Konvencijom (vidi predmete, *Waite i Kennedy protiv Njemačke* [VV], br. 26083/94, § 54., ESLJP 1999-I; *Nejdet Şahin i Perihan Şahin protiv Turske* [VV], br. 13279/05, § 49., 20. listopada 2011. godine; i *Vučković i drugi protiv Srbije* [VV], br. 17153/11, § 80., 25. ožujka 2014. godine).

114. Nakon utvrđivanja kako su Ljubljanska banka Ljubljana i Investbanka bile i još su uvijek odgovorne za „staru“ deviznu štednju u svojim bosanskohercegovačkim podružnicama, mora se razmotriti, kako je to učinilo i Vijeće, jesu li Slovenija i Srbija bile odgovorne za propust tih banaka da isplate njihov dug podnositeljima zahtjeva. U tom pogledu, Sud ponavlja kako država može biti odgovorna za dugove trgovačkog društva u državnom vlasništvu, čak i ako je to društvo zasebna pravna osoba, pod uvjetom da ono ne uživa dovoljnu institucionalnu i poslovnu neovisnost od države kako bi oslobodila potonju od njezine odgovornosti prema Konvenciji (vidi, među brojnim drugim izvorima, predmete *Mykhaylenky i drugi protiv Ukrajine*, br. 35091/02 et al., §§ 43.-46., ESLJP 2004-XII; *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei protiv Moldove*, br. 39745/02, §§ 17.-19., 3. travnja 2007. godine; *Yershova protiv Rusije*, br. 1387/04, §§ 54.-63., 8. travnja 2010. godine; i prethodno citirani predmet *Kotov*, §§ 92.-

107.). Ključni kriteriji korišteni u prethodno navedenim predmetima radi određivanja je li država bila zaista odgovorna za takve dugove bili su, kako slijedi: pravni status društva (prema javnom ili privatnom pravu); narav njegovih aktivnosti (javna funkcija ili uobičajeno poslovanje); kontekst njegovog rada (kao što je monopol ili visoko regulirano poslovanje); njegova institucionalna neovisnost (opseg državnog vlasništva); i njegova poslovna neovisnost (opseg državnog nadzora i kontrole).

115. Dodatni čimbenici koji se uzimaju obzir su je li država bila izravno odgovorna za financijske teškoće tog društva, izvlačila sredstva društva na štetu tog društva i njegovih dionika, propustila održavati odgovarajuće distancirane odnose s tim društvom ili je na drugi način postupala zloupotrebljavajući oblik poslovnog društva (vidi predmete *Anokhin protiv Rusije* (odl.), br. 25867/02, 31. svibnja 2007. godine, i *Khachatryan protiv Armenije*, §§ 51.-55., br. 31761/04, 1. prosinca 2009. godine). Konačno, u pogledu društava u režimu društvenog vlasništva, koji je bio u širokoj primjeni u SFRJ, a još se koristi u Srbiji, Sud je presudio kako ona općenito ne uživaju „dovoljnu institucionalnu i poslovnu neovisnost o državi“ da bi oslobodila potonju njezine odgovornosti prema Konvenciji (vidi, među brojnim drugim izvorima, prethodno citirani predmet *R. Kačapor i drugi*, §§ 96.-99., i predmet *Zastava It Turs protiv Srbije* (odl.), br. 24922/12, §§ 19.-23., 9. travnja 2013. godine).

116. Iako se sudska praksa opisana u prethodnom tekstu razvijala u odnosu na društva koja nisu financijske institucije, Sud smatra kako je ona također primjenjiva na banke u ovom predmetu. U vezi s time, Sud primjećuje kako je Ljubljanska banka Ljubljana u državnom vlasništvu Slovenije, kontrolirana od strane državne agencije – Sukcesijski fond (vidi stavak 49. u prethodnom tekstu). Štoviše, ključno je kako je, putem amandmana Ustavnog zakona iz 1991. godine, Slovenija prenijela većinu imovine te banke u novu banku, na štetu te banke i njezinih dionika (ibid.). Država je tako raspolagala imovinom Ljubljanske banke Ljubljana po vlastitom nahođenju (usporedi prethodno citirani predmet *Khachatryan*, § 51.). Veliko vijeće stoga se slaže sa zaključkom Vijeća kako postoje dovoljni temelji smatrati Sloveniju odgovornom za dug Ljubljanske banke Ljubljana gđi Ališić i g. Sadžaku i podupire takav zaključak. U vezi s ovime, Sud također primjećuje postojanje određenih dokaza u ovom predmetu koji ukazuju kako je većina sredstava sarajevske podružnice Ljubljanske banke Ljubljana završila u Sloveniji (vidi stavak 18. u prethodnom tekstu).

117. U pogledu Investbanke, Sud primjećuje kako je ona isto tako u državnom vlasništvu, i to Srbije, i kako njome upravlja agencija srpske Vlade – Agencija za osiguranje depozita (vidi stavak 47. u prethodnom tekstu). Još važnije, temeljem Zakona o privatizaciji iz 2001. godine, ta je banka morala otpisati svoja značajna potraživanja prema društvima u državnom i društvenom vlasništvu na štetu te banke i njezinih dionika

(ibid.). Poput Slovenije u odnosu na Ljubljansku banku Ljubljana, Srbija je raspolagala imovinom Investbanke na način kako je smatrala neophodnim. Veliko vijeće stoga se slaže sa zaključkom Vijeća kako postoje dovoljni temelji smatrati Srbiju odgovornom za dug Investbanke g. Šahdanoviću i podupire takav zaključak Vijeća.

118. Sud želi naglasiti kako su ovi zaključci ograničeni na okolnosti ovog predmeta i ne impliciraju kako niti jedna država sukladno članku 1. Protokola br. 1 nikada neće moći sanirati propalu banku bez preuzimanja izravne odgovornosti za dug te banke (vidi prethodno citirane predmete *Kotov*, § 116., i *Anokhin*) niti, kako to sugerira Slovenija (vidi stavke 93.-94. u prethodnom tekstu), da odredbe [članka 1. Protokola br.1] traže da inozemne podružnice domaćih banaka uvijek budu uključene u domaće sustave garancija za depozite. Sud smatra ovaj predmet posebnim zbog sljedećih razloga. Prvo, kada su podnositelji zahtjeva uložili svoj novac, SFRJ je još uvijek postojala i dotične podružnice nisu bile inozemne podružnice. Štoviše, Ljubljanska banka Ljubljana je bila u državnom vlasništvu čak i prije svoje sanacije. Zapravo, i ta banka i Investbanka uvijek su bile ili u državnom vlasništvu ili u društvenom vlasništvu. Ovaj je predmet stoga očigledno različit od standardnog predmeta sanacije nelikvidne privatne banke. Presuda Suda EFTA-e na koju se pozivala slovenska Vlada je od malog značaja za ovaj predmet jer se ona odnosila na sanaciju propale privatne banke, u određenom pravnom okviru primjenjivom na Islandu. Štoviše, štedišama te banke, za razliku od ovih podnositelja zahtjeva, već je bila isplaćena njihova sredstva od strane vlasti Nizozemske i Ujedinjenog Kraljevstva (vidi stavke 71.-73. u prethodnom tekstu.)

119. Sud nije zanemario ni pozivanje na predmet *Molnar Gabor* od strane srpske Vlade (vidi stavak 91. u prethodnom tekstu). Međutim, u tom predmetu, Sud je proučio odredbe srpskog Zakona o staroj deviznoj štednji koje su se odnosile na one [štediša] koji su, za razliku od ovih podnositelja zahtjeva, imali pravo na postupnu isplatu njihovih ušteđevina od strane srpskih vlasti. Sud je utvrdio kako su, uzimajući u obzir teško stanje srpskog gospodarstva u relevantno doba i slobodu procjene koju uživaju države u pogledu pitanja koje se odnose na gospodarsku politiku, osporavane odredbe uspostavile pravednu ravnotežu između općeg interesa i prava podnositelja zahtjeva. Nasuprot tome, g. Šahdanović nije stekao pravo na takvu postupnu isplatu od strane srpskih vlasti. Stoga ovaj predmet treba razlikovati od predmeta *Molnar Gabor*.

120. Nakon što je utvrdio kako je Slovenija odgovorna za dug Ljubljanske banke Ljubljana gđi Ališić i g. Sadžaku, te kako je Srbija odgovorna za dug Investbanke g. Šahdanoviću, Sud mora ispitati je li postojao ikakav dobar razlog za propust tih država da isplate podnositelje zahtjeva tijekom toliko puno godina. Objašnjenje Vlada Srbije i Slovenije za kašnjenje svodi se na to da međunarodno pravo o sukcesiji država samo

zahtijeva da se o pitanjima u okviru sukcesije pregovara u dobroj vjeri, bez nametanja ikakvih vremenskih ograničenja za rješavanje takvih pitanja. Nadalje iznijele su tvrdnju kako je njihovo ustrajanje na odgovornosti Bosne i Hercegovine za „staru“ deviznu štednju u bosanskohercegovačkim podružnicama slovenskih i srpskih banaka tijekom pregovora o sukcesiji bilo u potpunosti u skladu s glavnim načelom međunarodnog prava o sukcesiji država – načelom teritorijalnosti.

121. Sud se ne slaže s prijedlogom Slovenije i Srbije kako načelo teritorijalnosti treba primijeniti na uštedevine podnositelja zahtjeva. U skladu s međunarodnim pravom o sukcesiji država, načelo „pravičnog omjera“ prevladavajuće je načelo u pogledu dugova država. Premda je istina kako Rezolucija o sukcesiji država u imovinskim i dužničkim stvarima Instituta za međunarodno pravo iz 2001. godine određuje kako se načelo teritorijalnosti primjenjuje posebno na lokalne dugove, uštedevine podnositelja zahtjeva očigledno nisu pripadale u tu kategoriju dugova država (vidi stavak 60. u prethodnom tekstu). Sud se također ne slaže s tvrdnjom Slovenije i Srbije kako međunarodno pravo zahtjeva samo da se o pitanjima sukcesije pregovara; ono također određuje da, u slučaju nepostojanja sporazuma, dugovi država moraju biti pravično podijeljeni (ibid.).

122. Nadalje primjećuje se kako bi pravična raspodjela duga u ovom predmetu zahtijevala globalnu procjenu imovine i dugova bivše države i veličinu dijelova do sada dodijeljenih svakoj od država slijednica. To je pitanje daleko izvan opsega ovog predmeta i izvan nadležnosti Suda (vidi prethodno citirani predmet *Kovačić i drugi*, § 256.).

123. Ipak, pregovori o sukcesiji nisu spriječili države slijednice u usvajanju mjera, na nacionalnoj razini, s ciljem zaštite interesa štediša, kao što su ovi podnositelji zahtjeva. Hrvatska Vlada je tako isplatila velik dio „stare“ devizne štednje njihovih građana u zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana (vidi stavak 43. u prethodnom tekstu), a makedonska je Vlada isplatila ukupan iznos „stare“ devizne štednje u skopskoj podružnici te banke (vidi stavak 52. u prethodnom tekstu). Unatoč tome, te dvije Vlade nikada nisu napustile stav kako Slovenija treba biti odgovorna u konačnici, te su nastavile tražiti naknadu za te isplaćene iznose na međudržavnoj razini (posebice u kontekstu pregovora o sukcesiji). U isto vrijeme, slovenska Vlada je isplatila ukupan iznos „stare“ devizne štednje u domaćim podružnicama Investbanke i drugih stranih banaka (vidi stavak 48. u prethodnom tekstu), a srpska je Vlada pristala isplatiti „staru“ deviznu štednju u stranim podružnicama srpskih banaka (kao što je tuzlanska podružnica Investbanke) osobama koje su državljani svih država osim država sljednica SFRJ (vidi stavak 45. u prethodnom tekstu). Ovo pokazuje kako su rješenja pronađena u pogledu nekih kategorija štediša „stare“ devizne štednje u dotičnim podružnicama, no ne u odnosu na podnositelje zahtjeva u ovom predmetu.

124. Dok određena kašnjenja mogu biti opravdana u izuzetnim okolnostima (vidi prethodno citirane predmete *Merzhoyev*, § 56., i, *mutatis mutandis*, *Immobiliare Saffi*, § 69.), Sud je utvrdio kako su podnositelji zahtjeva u ovom predmetu bili prisiljeni čekati predugo. Sud stoga nije uvjeren da su vlasti Slovenije i Srbije, bez obzira na njihovu slobodu procjene u ovom području, kako je spomenuto u stavku 106. u prethodnom tekstu, uspostavile pravednu ravnotežu između općeg interesa zajednice i prava vlasništva podnositelja zahtjeva, kojima je nametnut prekomjerni teret.

125. Zbog svih tih naprijed navedenih razloga, Sud zaključuje kako je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka, kako je došlo do povrede tog članka od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića, te kako nije došlo do povrede tog članka od strane ijedne druge tužene države.

III. NAVODNA POVREDA ČLANKA 13. KONVENCIJE

126. Člankom 13. Konvencije propisano je:

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.“

A. Zaključci Vijeća

127. Nakon što je analiziralo više pravnih sredstava, Vijeće je zaključilo kako podnositelji zahtjeva nisu imali učinkovito pravno sredstvo na raspolaganju za njihove meritorne prigovore. Stoga je odbacilo prigovore Vlada koji su se odnosili na propust podnositelja zahtjeva da iscrpe domaća pravna sredstva. Nadalje, kako je utvrdilo da je Slovenija odgovorna za „staru“ deviznu štednju u sarajevskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i Srbija za „staru“ deviznu štednju u tuzlanskoj podružnici Investbanke, Vijeće je utvrdilo kako je došlo do povrede članka 13. od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka, povrede tog članka od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića, te kako nije bilo povrede tog članka od strane ijedne druge tužene države (vidi stavke 83.-90., presude Vijeća).

B. Tvrđnje stranaka

1. Podnositelji zahtjeva

128. Podnositelji zahtjeva iznijeli su tvrdnju kako nisu imali na raspolaganju učinkovito pravno sredstvo za svoje meritorne prigovore, bez izlaganja ikakvih pojedinosti.

2. Tužene vlade

129. Samo je slovenska Vlada tvrdila kako su podnositelji zahtjeva imali na raspolaganju učinkovita domaća pravna sredstva, poglavito tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred slovenskim sudovima. Podnositelji zahtjeva također su mogli podnijeti tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred hrvatskim sudovima, gdje je više od 500 klijenata zagrebačke podružnice stare Ljubljanske banke ishodilo presude protiv stare Ljubljanske banke i šezdeset i troje njih je naplatilo svoju „staru“ deviznu štednju putem prisilne prodaje imovine te banke koja se nalazila u Hrvatskoj (vidi stavak 43. u prethodnom tekstu).

130. Druge tužene Vlade složile su se kako podnositelji zahtjeva nisu imali učinkovitih pravnih sredstava na raspolaganju. Bosanskohercegovačka Vlada dodala je kako čak i da su podnositelji zahtjeva dobili presude kojima se naređuje staroj Ljubljanskoj banci da im isplati njihovu „staru“ deviznu štednju, svako takvo rješenje najvjerojatnije ne bi bilo provedeno, jer je zakonom iz 1994. godine ta banka ostavljena s nedovoljnom imovinom (vidi stavak 49. u prethodnom tekstu). Hrvatska Vlada je tvrdila kako bi tužba protiv stare Ljubljanske banke na hrvatskim sudovima bila jednako neučinkovita jer ta banka nije imala više imovine u Hrvatskoj (vidi stavak 43. u prethodnom tekstu).

C. Ocjena Velikog vijeća

131. Sud je već mnogo puta utvrdio kako članak 13. jamči dostupnost pravnog sredstva kojim se sprječava ili ispravlja povreda određenog konvencijskog prava na nacionalnoj razini, bez obzira u kojem obliku ta pravna sredstva mogu biti osigurana u domaćem pravnom poretku. Stoga je učinak članka 13. taj da zahtijeva postojanje domaćeg pravnog sredstva koje se bavi suštinom navodne povrede Konvencije i koje omogućuje primjerenu zadovoljštinu. Premda opseg obveza država ugovornica na temelju članka 13. varira ovisno o naravi prigovora podnositelja zahtjeva, pravno sredstvo sukladno članku 13. mora biti djelotvorno i u praksi i u pravu. „Djelotvornost“ „pravnog sredstva“ u smislu članka 13. ne ovisi o izvjesnosti povoljnog ishoda za podnositelja zahtjeva. Niti „tijelo“ na koje upućuje odredba [članka 13.] ne mora nužno biti sudsko tijelo; međutim ako ono to nije, ovlasti i jamstva tog tijela mjerodavni su za utvrđenje je li određeno pravno sredstvo djelotvorno. Štoviše, čak i ako pojedinačno pravno sredstvo samo po sebi ne zadovoljava zahtjeve članka 13. u cjelini, zbrojem raspoloživih pravnih sredstava u domaćem pravu može se postići djelotvornost (vidi premet *Kudła protiv Poljske* [VV], br. 30210/96, § 157., ESLJP 2000-XI).

132. Vezano za tužbu protiv stare Ljubljanske banke pred slovenskim sudovima, Sud primjećuje kako je Okružni sud u Ljubljani donio brojne

odluke kojima je naredio staroj Ljubljanskoj banci plaćanje „stare“ devizne štednje iz njezine sarajevske podružnice, zajedno s kamatom (vidi stavak 51. u prethodnom tekstu). Međutim, slovenska Vlada nije uspjela dokazati kako je barem jedna takva presuda izvršena. Stoga do danas ne postoje dokazi da je ovo pravno sredstvo moglo podnositeljima zahtjeva pružiti odgovarajuću i dostatnu zadovoljštinu.

133. Vezano za tužbu protiv te banke pred hrvatskim sudovima, iz dokumenata kojima raspolaže Sud razvidno je kako stara Ljubljanska banka više nema nikakve imovine u Hrvatskoj. Takvo pravno sredstvo stoga ne nudi podnositeljima zahtjeva nikakve razumne izgleda za uspjeh.

134. Sud je primio na znanje tvrdnju slovenske Vlade kako nije postojala obveza osiguravanja domaćih pravnih sredstava u ovom predmetu, u onoj mjeri u kojoj članak 13. ne zahtijeva postojanje pravnog sredstva kojim se zakoni države ugovornice mogu preispitivati pred nacionalnim vlastima kao suprotni Konvenciji sami po sebi. Dok je to tumačenje članka 13. ispravno (vidi predmete *Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 32555/96, § 137., ESLJP 2005-X; *Bosne i Hercegovine* [VV], br. 27996/06 i 34836/06, § 60., ESLJP 2009.; i *Paksas protiv Litve* [VV], br. 34932/04, § 114., ESLJP 2011.), podnositelji zahtjeva u ovom predmetu nisu u stvari prigovarali domaćem zakonodavstvu tuženih država niti ijednoj pojedinačnoj odluci ili mjeri. Oni su prigovarali propustu tuženih država da osiguraju povrat njihovih ušteđevina na bilo koji način. Učinkovito domaće pravno sredstvo stoga je trebalo biti osigurano.

135. U pogledu Investbanke, Sud primjećuje kako Srbija nije osporavala da g. Šahdanović nije imao na raspolaganju učinkovito pravno sredstvo.

136. Veliko vijeće stoga zaključuje, kao što je to učinilo i Vijeće, kako je došlo do povrede članka 13. od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka, te od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića. Dodatno zaključuje kako nije bilo povrede članka 13. od strane ijedne druge tužene države.

IV. NAVODNA POVREDA ČLANKA 14. KONVENCIJE

137. Članak 14. Konvencije glasi kako slijedi:

„Uživanje prava i sloboda koje su priznate u [...] Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.“

138. Premda su se podnositelji zahtjeva pozvali na ovaj članak, nisu razradili tu tvrdnju u svojim podnescima Velikom vijeću. Podnesci Vlada su podjednako ograničeni u ovom pogledu. Iz tog razloga, Veliko vijeće se slaže s Vijećem kako nema potrebe razmatrati ovaj predmet temeljem članka 14. u odnosu na Srbiju i Sloveniju, a u odnosu na druge tužene države da nije došlo do povrede tog članka.

V. PRIMJENA ČLANKA 46. KONVENCIJE

139. Mjerodavni dio članka 46. Konvencije glasi kako slijedi:

„1. Visoke se ugovorne stranke obvezuju da će se podvrgnuti konačnoj presudi Suda u svakom sporu u kojem su stranke.

2. Konačna presuda Suda dostavlja se Odboru ministara, koji nadzire njezino izvršenje. ...“

A. Zaključci Vijeća

140. Vijeće je u ovom predmetu primijenilo postupak pilot presude i naznačilo određene opće mjere (vidi stavke 98.-101. presude Vijeća).

B. Tvrđnje stranaka

141. Samo su Vlade Srbije i Slovenije prigovorile primjeni postupka pilot presude u ovom predmetu, posebice stoga što su smatrale da ne mogu provjeriti saldo računa „stare“ devizne štednje u podružnicama Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke smještenima u drugim tuženim državama bez pomoći tih država. Vlade Bosne i Hercegovine i Hrvatske iznijele i dalje su tvrdile kako Vlade Srbije i Slovenije imaju sve potrebne informacije na raspolaganju.

C. Ocjena Velikog vijeća

1. Opća načela

142. Sud ponavlja kako članak 46. Konvencije, tumačen u svjetlu članka 1. nameće tuženoj državi pravnu obavezu primjene, uz nadzor Odbora ministara, odgovarajućih općih i/ili pojedinačnih mjera kako bi se osigurala prava podnositelja zahtjeva koja Sud smatra povrijeđenima. Takve mjere moraju se također poduzeti u odnosu na druge osobe koje su u istom položaju kao i podnositelji zahtjeva, poglavito zbog rješavanja problema koji su doveli do takvih utvrđenja Suda (vidi predmet *Lukenda protiv Slovenije*, br. 23032/02, § 94., ESLJP 2005-X). Ovu je obvezu Odbor ministara naglasilo u postupku nadzora izvršavanja presuda Suda (ResDH(97)336, IntResDH(99)434, IntResDH(2001)65 i ResDH(2006)1).

143. Kako bi omogućio učinkovito izvršenje svojih presuda, Sud može usvojiti postupak pilot presude, koji mu omogućava jasno uočavanje strukturnih problema na kojima počivaju povrede, te ukazivanje na mjere koje tužene države trebaju poduzeti kako bi ih riješile (vidi Rezoluciju *Res(2004)3* Odbora ministara o presudama koje otkrivaju prikriveni sustavni problem, od 12. svibnja 2004. godine; Pravilo 61. Poslovnika Suda; i prethodno citirani predmet *Broniowski*, §§ 189.-194.). Cilj takvog

postupka je omogućiti najbrže i najučinkovitije rješavanje poremećaja koji negativno utječe na zaštitu predmetnih konvencijskih prava u nacionalnom pravnom poretku (vidi predmet *Wolkenberg i drugi protiv Poljske* (odl.), br. 50003/99, § 34., ESLJP 2007-XIV). Dok mjere tužene države trebaju biti prvenstveno usmjerene k rješavanju takvog poremećaja i uvođenju, ako je to potrebno, učinkovitih pravnih sredstava za dotične povrede prava, one također mogu uključivati *ad hoc* rješenja kao što su postizanje prijateljskih rješenja spora s podnositeljima zahtjeva ili jednostrane odštetne ponude u skladu s zahtjevima Konvencije. Sud može odlučiti o odgodi razmatranja sličnih predmeta, dajući tako tuženim državama priliku ispraviti povrede na te različite načine (vidi, primjerice, predmet *Burdov protiv Rusije* (br. 2), br. 33509/04, § 127., ESLJP 2009.). Ukoliko pak tužena država propusti usvojiti takve mjere nakon pilot presude i nastavi s povredama Konvencije, Sud neće imati drugog izbora nego nastaviti razmatrati sve slične zahtjeve koji su pred njim, te donijeti presude u tim predmetima s ciljem osiguravanja učinkovitog pridržavanja odredbi Konvencije (*E.G. protiv Poljske* (odl.), br. 50425/99, § 28., ESLJP 2008., i *Kurić i drugi protiv Slovenije* (pravična naknada) [VV], br. 26828/06, § 136., ESLJP 2014.).

2. Primjena općih načela na ovaj predmet

144. Povrede koje je Sud utvrdio u ovom predmetu utječu na brojne osobe. Postoji više od 1.850 sličnih zahtjeva, podnesenih Sudu u ime više od 8.000 podnositelja zahtjeva, o kojima Sud tek treba odlučivati. Oni se odnose na „staru“ deviznu štednju u sarajevskoj odnosno zagrebačkoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana i takvu štednju u podružnicama nekoliko srpskih banaka smještenih izvan Srbije (vidi stavak 46. u prethodnom tekstu). Dodatno, postoji više tisuća potencijalnih podnositelja zahtjeva. Stoga se Veliko vijeće slaže s Vijećem kako je prikladno primijeniti postupak pilot presude u ovom predmetu, bez obzira na prigovore Vlada Srbije i Slovenije u tom pogledu.

145. U svjetlu sistemske situacije koju je uočio, Sud smatra kako su opće mjere na nacionalnoj razini nesumnjivo potrebne u izvršavanju ove presude.

146. Posebice, Slovenija mora poduzeti sve neophodne mjere, uključujući promjene zakonodavstva, u roku od jedne godine i pod nadzorom Odbora ministara, kako bi omogućila gđi Ališić, g. Sadžaku i svima ostalima koji su u njihovom položaju povrat njihove „stare“ devizne štednje pod istim uvjetima pod kojima su takvu štednju podigli oni koji su je imali u domaćim podružnicama slovenskih banaka (ti su uvjeti navedeni u stavku 48. u prethodnom tekstu). U istom roku i uz nadzor Odbora ministara, Srbija mora poduzeti sve potrebne mjere, uključujući promjene zakonodavstva, kako bi omogućila g. Šahdanoviću i svim ostalima koji su u istom položaju kao i on da izvrše povrat svoje „stare“ devizne štednje prema istim uvjetima kao građani Srbije koji su imali takvu štednju u domaćim

podružnicama srpskih banaka (ti su uvjeti navedeni u stavku 45. u prethodnom tekstu).

147. Mora se naglasiti kako se mjere navedene u prethodnom tekstu ne primjenjuju na one kojima je iako su u istom položaju kao i podnositelji zahtjeva u ovom predmetu, već isplaćena njihova cjelokupna „stara“ devizna štednja, poput onih koji su mogli podići svoju uštedevinu na humanitarnoj osnovi (vidi stavke 25. i 44. u prethodnom tekstu), ili su ju iskoristili u privatizacijskom procesu u FBH (vidi stavak 32. u prethodnom tekstu), ili im je njihova uštedovina u zagrebačkoj odnosno skopskoj podružnici Ljubljanske banke Ljubljana isplaćena od strane hrvatske odnosno makedonske Vlade (vidi stavke 43. i 52. u prethodnom tekstu). Srbija i Slovenija mogu takve osobe isključiti iz svojih shema isplate. Ipak, kada je samo dio „stare“ devizne štednje određene osobe isplaćen na takav način, Srbija i Slovenija sada su odgovorne za ostatak (Srbija za „staru“ deviznu štednju u svim podružnicama srpskih banaka, a Slovenija za takve uštedevine u svim podružnicama slovenskih banaka, bez obzira na državljanstvo dotičnog vlasnika uloga i lokaciju podružnice).

148. Kako bi se srpskim i slovenskim vlastima omogućila provjera salda na računima štediša, podnositelji zahtjeva i svi ostali u njihovom položaju, moraju se pridržavati uvjeta postupka provjere koju će uspostaviti te države. Unatoč prethodno navedenom, niti jedno potraživanje ne bi trebalo biti odbijeno samo zbog nepostojanja izvornih ugovora ili štednih knjižica (s obzirom na proteklo vrijeme i ratove koji su pogodili toliki broj ljudi na različite načine), uz uvjet da dotične osobe mogu dokazati svoja potraživanja na drugi način. Nadalje, svaka i sve odluke koje se tiču provjere moraju biti podložne sudskoj kontroli.

149. Iako nema sumnje kako je nemogućnost slobodnog raspolaganja svojom „starom“ deviznom štednjom tijekom više od dvadeset godina prouzročila uznemirenost i frustraciju svih pogođenih osoba, Sud u ovom trenutku ne nalazi neophodnim, naznačiti Srbiji i Sloveniji kao opću mjeru izvršenja da svim pogođenim osobama omoguće odgovarajuću odštetu za te povrede. Ipak, ukoliko ijedna od tih država propusti primijeniti mjere naznačene u stavku 146. u prethodnom tekstu, i time nastavi postupati protivno Konvenciji, Sud može razmotriti pitanje odštete u odgovarajućem budućem predmetu koji se tiče ove pravne stvari protiv dotične države (vidi prethodno citirani predmet *Suljagić*, § 64.).

150. Konačno, Sud odgađa razmatranje sličnih predmeta protiv Srbije i Slovenije za razdoblje od jedne godine (vidi prethodno citirani predmet *Suljagić*, § 65.). Ova odluka ne dovodi u pitanje ovlast Suda da u svakom trenutku proglasi nedopuštenim svaki takav predmet ili ga briše s liste svojih predmeta, u skladu s Konvencijom.

VI. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

151. Člankom 41. Konvencije propisano je:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarne pravo dotične visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravičnu naknadu povrijeđenoj stranci.“

A. Šteta

152. Podnositelji zahtjeva potražuju na ime materijalne štete isplatu njihove „stare“ devizne štednje s kamatom. Sud je već predvidio navedeno u stavku 146. u prethodnom tekstu.

153. Svaki od podnositelja zahtjeva dodatno potražuje 4.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete.

154. Vlade nisu dale nikakve komentare glede navedenog u njihovom izlaganjima pred Velikim vijećem.

155. Veliko vijeće, poput Vijeća, prihvaća kako je nemogućnost podnositelja zahtjeva da slobodno raspolažu svojom „starom“ deviznom štednjom tijekom više od dvadeset godina morala podnositeljima zahtjeva prouzročiti određenu uznemirenost i frustraciju. Njihova uznemirenost i frustracija neizbježno su pogoršane time što su preuzeli na sebe teret postupanja – bar u određenoj mjeri – u ime drugih u njihovom položaju (vidi predmet *Hutten-Czapska protiv Poljske* [VV], br. 35014/97, § 248., ESLJP 2006-VIII). Stoga, u postupku donošenja ove ocjene na pravičnoj osnovi, kako to zahtjeva članak 41. Konvencije, Sud dodjeljuje potraživane iznose (to jest, po 4.000 EUR gđi Ališić i g. Sadžaku, koje treba platiti Slovenija, i 4.000 EUR g. Šahdanoviću, koje treba platiti Srbija).

B. Troškovi i izdaci

156. Podnositelji zahtjeva također su potraživali 27.351 EUR na ime troškova i izdataka koji su im nastali pred Sudom.

157. Sve Vlade su tvrdile kako je to potraživanje prekomjerno i neutemeljeno.

158. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je dokazano da su oni stvarno i nužno nastali i da su bili razumni u s obzirom na visinu. To jest, podnositelj ih je morao platiti ili ih je obvezan platiti, na temelju zakonske ili ugovorne obveze, te moraju biti neizbježni da se spriječi utvrđena povreda ili da se dobije zadovoljština. Sud zahtjeva račune sa dovoljno podrobnom specifikacijom, kako bi mogao utvrditi u kojoj su mjeri navedeni uvjeti ispunjeni. Budući da u ovom predmetu nije dostavljen nikakav troškovnik, Sud odbija ovaj zahtjev.

C. Zatezne kamate

159. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA SUD

1. *Odbija*, jednoglasno preliminarne prigovore Vlada;
2. *Presuđuje*, jednoglasno, da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića;
3. *Presuđuje*, jednoglasno, da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka;
4. *Presuđuje*, s petnaest glasova prema dva, da nije došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju od strane drugih tuženih država;
5. *Presuđuje*, jednoglasno, da je došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane Srbije u odnosu na g. Šahdanovića;
6. *Presuđuje*, jednoglasno, da je došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane Slovenije u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka;
7. *Presuđuje*, s petnaest glasova prema dva, da nije došlo do povrede članka 13. Konvencije od strane drugih tuženih država;
8. *Presuđuje*, jednoglasno, kako nema potrebe razmatrati prigovor temeljem članka 14. Konvencije u vezi s člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 u odnosu na Srbiju i Sloveniju, te kako nije bilo povrede članka 14. Konvencije u vezi s člankom 13. Konvencije i člankom 1. Protokola br. 1 od strane drugih tuženih država;
9. *Presuđuje*, jednoglasno, kako propust Vlada Srbije i Slovenije da uključe ove podnositelje zahtjeva i sve druge u njihovom položaju u njihove sheme isplate „stare“ devizne štednje predstavlja sistemski problem;
10. *Presuđuje*, sa šesnaest glasova prema jednom, da Srbija mora poduzeti sve neophodne mjere, uključujući promjene zakonodavstva, u roku od jedne godine i pod nadzorom Odbora ministara, kako bi omogućila g. Šahdanoviću i svima ostalima koji su u njegovom položaju povrat

njihove „stare“ devizne štednje pod istim uvjetima kao građanima Srbije koji su imali takvu štednju u domaćim podružnicama srpskih banaka;

11. *Presuđuje*, sa šesnaest glasova prema jednom, da Slovenija mora poduzeti sve neophodne mjere, uključujući promjene zakonodavstva, u roku od jedne godine i pod nadzorom Odbora ministara, kako bi omogućila gđi Ališić, g. Sadžaku i svima ostalima koji su u njihovom položaju povrat njihove „stare“ devizne štednje pod istim uvjetima kao i onima koji su imali takvu štednju u domaćim podružnicama slovenskih banaka;
12. *Odlučuje*, jednoglasno, odgoditi razmatranje sličnih predmeta protiv Srbije i Slovenije u razdoblju od jedne godine, ne dovodeći u pitanje ovlast Suda da u svakom trenutku proglasi nedopuštenim svaki takav predmet ili ga briše s liste predmeta u skladu s Konvencijom;
13. *Presuđuje*, sa šesnaest glasova za i jednim protiv,
 - (a) da je Srbija dužna isplatiti g. Šahdanoviću iznos od 4.000 EUR (četiri tisuće eura) u roku od tri mjeseca na ime nematerijalne štete, uvećan za sav porez koji bi mogao biti zaračunat;
 - (b) da je Slovenija dužna isplatiti gđi Ališić i g. Sadžaku iznos od 4.000 EUR (četiri tisuće eura) svakom, u roku od tri mjeseca, na ime nematerijalne štete, uvećan za sav porez koji bi mogao biti zaračunat;
 - (c) da se od protoka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;
14. *Odbija*, jednoglasno, preostali dio zahtjeva podnositelja zahtjeva za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku i objavljeno na javnoj raspravi u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu dana 16. srpnja 2014.

Michael O'Boyle
Zamjenik Tajnika

Dean Spielmann
Predsjednica

- U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i Pravilom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, ovoj se presudi prilažu sljedeća izdvojena mišljenja:
- (a) suglasno mišljenje sutkinje Ziemele;

- (b) djelomično suglasno mišljenje suca Popovića;
- (c) djelomično nesuglasno mišljenje sutkinje Nußberger, kojem se pridružio sudac Popović.

D.S.
M.O'B.

SUGLASNO MIŠLJENJE SUTKINJE ZIEMELE

1. Glasovala sam kao i većina u ovom predmetu. Primjećujem kako će ova presuda postati jedan od vodećih predmeta koji se bave specifičnim kontekstom sukcesije država i primjenom Europske konvencije o ljudskim pravima u posebno osjetljivom području: području diobe odgovornosti za dugove. Sud je morao utvrditi relevantna načela prava o sukcesiji država koja mogu utjecati na tumačenje članka 1. Protokola br. 1 u ovom predmetu. Dio presude o „Mjerodavnom međunarodnom pravu i praksi“ stoga je od posebnog značaja.

2. Važno je istaknuti kako unatoč vrlo širokom pristupu prema izvorima međunarodnog prava izraženom u predmetu *Demir i Baykara protiv Turske* ([VV], br. 34503/97, §§ 85.-86., ESLJP 2008.) postoje određene granice u okviru kojih Sud mora djelovati, i stoga dublja prezentacija i analiza primjenjivih načela prava o sukcesiji država nije dana od strane Suda u području u kojem još uvijek postoje brojna pitanja i vrlo raznovrsna praksa država (vidi predmet *Kovačić i drugi protiv Slovenije* [VV], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, § 256., 3. listopada 2008.). Sud stoga uzima esencijalne elemente iz mjerodavnog područja međunarodnog prava dok se, naravno, fokusira na svoju vlastitu sudsku praksu i načela.

3. Također je istina kako se glavni argument iznesen od strane Slovenije i Srbije odnosio na njihovo naglašavanje načela teritorijalnosti za potrebe odgovornosti države u situacijama sukcesije države. Sud odgovara na ovaj argument ističući kako to zasigurno nije jedino načelo koje je primjenjivo na problem dugova nakon raspada države (vidi stavak 121.). Sud uglavnom rješava ovo pitanje ponavljajući i naglašavajući načela koja se tiču obveze pregovaranja u situacijama sukcesije države (ibid., suglasno mišljenje suca Ressa, točka 4.) kao i načelo pravičnog omjera pri raspodjeli dugova države prethodnice. Uzimajući u obzir ograničeni opseg ovog predmeta, Sud se ne (vidi stavak 123.) upušta duboko u pitanje pravične raspodjele dugova kao takvo i zasigurno ne razmatra načelo nepravednog bogaćenja, koje po mom mišljenju također može biti relevantno za činjenice ovog predmeta (vidi članke 37., 40. i 41. Bečke konvencije o sukcesiji država iz 1983. godine u pogledu državne imovine, arhiva i dugova, mišljenje br. 1 Badinterove komisije, i Članak 8. rezolucije Instituta za međunarodno pravo iz 2001. godine). Ipak, čak i bez pozivanja na ta načela *expressis verbis*, moglo bi se ustvrditi kako je rješenje u skladu s njihovom biti i s njihovom primjenom u međunarodnoj praksi.

4. U pogledu glavnog pitanja u predmetu, uloge načela teritorijalnosti u situacijama sukcesije države, Sud osnažuje stav koji je zauzeo Institut za međunarodno pravo u svojoj rezoluciji iz 2001. godine, utvrđujući kako je načelo teritorijalnosti tek jedan mjerodavan element među brojnim koji se trebaju uzeti u obzir pri određivanju pojedinačnih odgovornosti predmetnih država. Važna je narav potraživanih prava. Sud slijedi odgovornost za banke

gdje su zamrznuta devizni štedni računi podnositelja zahtjeva do Srbije i Slovenije (vidi stavke 116.-117.). Moguće je usporediti ovaj pristup s onim koji je Sud zauzeo u predmetu *Likvidējamā p/s Selga i Vasiļevska protiv Latvije* ((odl.), br. 17126/02 i 24991/02, 1. listopada 2013.), koji se ticao zamrznutih deviznih računa u jednoj banci u Ruskoj Federaciji. Točno je kako je međunarodni pravni položaj Latvije različit od onoga tuženih država u ovom predmetu, jer Latvija nije država slijednica u kontekstu propasti SSSR-a. Ipak, Ruska Federacija je država prednica i, također u takvom scenariju, načelo teritorijalnosti, kako su to tvrdili podnositelji zahtjeva u latvijskom predmetu, nije moglo biti primijenjeno.

5. Kako sam već navela, u potpunosti sam se složila s većinom o meritumu predmeta. Istovremeno, imam ozbiljne sumnje u pogledu izreke presude koja se odnosi na njezin izvršni dio, premda sam na kraju glasovala kao i većina (vidi stavke 10. i 11. izreke presude). Sud je počeo s vremena na vrijeme određivati vremenske rokove u kojima države moraju izvršiti presudu pod nadzorom Odbora ministara. Praksa pokazuje kako se Sud opetovano morao vratiti svojoj izvornoj odluci u pogledu rokova. Prema mom mišljenju, to je neizbježno jer presude Suda tipično uključuju pitanja načela i zahtijevaju zakonodavne reforme, a takvi politički procesi su složeni (vidi, na primjer, predmet *L. protiv Litve*, br. 27527/03, ESLJP 2007-IV), a čak i složeniji u kontekstu sukcesije države. Ne dovodi se u pitanje opći interes u Europi da se presude Europskog suda za ljudska prava izvršavaju brzo te da se šire posljedice pretpostave tamo gdje je to moguće. U pogledu udjela Suda u zajedničkoj odgovornosti, on je učinio najviše što može, čak naznačivši moguća rješenja za problem prema članku 46. tamo gdje je to moguće. Krajnje je vrijeme da se države posvete svojoj „domaćoj zadaći“ i djeluju skladno sudskoj praksi Suda, jer to također izravno utječe na učinkovitost Suda. Upravo u tom kontekstu Sud je povremeno odlučio naznačiti rokove za izvršenje tuženim državama, uključujući i u ovom predmetu. Ovo je pomalo očajna mjera. Velika je šteta da je Sud doveden u situaciju gdje mora pribjegavati takvim mjerama. To je također rizik za Sud, jer se od njega može tražiti preispitivanje svoje odluke, a to postavlja ozbiljna pitanja u pogledu načela pravne sigurnosti i konačnosti presude. Puno bih više voljela kada bi države ugovornice Konvencije i Odbor ministara postrožili svoj pristup u pogledu izvršavanja presuda, umjesto da Sud mora preuzeti takav rizik.

DIJELMIČNO SUGLASNO MIŠLJENJE SUCA POPOVIĆA

Glasovao sam kao i većina za utvrđivanje povrede u odnosu na Sloveniju i Srbiju u ovom predmetu, no mislim kako stavci 109.-125. presude trebaju biti pojašnjeni. Ova presuda nikako ne smije omogućiti Sudu, da se u budućnosti bavi zahtjevima iste naravi u postupku pred sućem pojedincem, ukoliko su oni podneseni protiv Bosne i Hercegovine, Hrvatske i/ili Makedonije. Takvi zahtjevi ne mogu se automatski proglašavati nedopuštenima. Upravo suprotno, njima se mora baviti Vijeće, prvo u pogledu pitanja dopuštenosti, a potom, ukoliko ih proglasi dopuštenima, u pogledu merituma.

DIJELOMIČNO NESUGLASNO MIŠLJENJE SUTKINJE NUßBERGER, KOJEM SE PRIDUŽIO SUDAC POPOVIĆ

A. Povijesna dimenzija i financijske implikacije predmeta

Nema sumnje da su prava podnositelja zahtjeva na temelju članku 1. Protokola br. 1 i članka 13. Konvencije povrijeđena. Ono s čime se Veliko vijeće suočilo u ovom vrlo složenom i teškom predmetu bilo je, pak, ne samo odlučivanje o tome je li došlo do povrede ljudskih prava ili nije, već i kome pripisati te povrede, koje su trajale tijekom više od dvadeset godina, a bile su ugrađene u kontekst raspada SFRJ, te su tako dobile povijesnu dimenziju.

U isto vrijeme Veliko vijeće je moralo odlučiti o iznosu novca koji će biti isplaćen ne samo podnositeljima zahtjeva, već i svima onima koji se nalaze u istoj situaciji kao podnositelji zahtjeva. Ono je stoga moralo donijeti odluku s ogromnim financijskim implikacijama.

Na moju žalost, ne mogu prihvatiti rješenje koje je usvojila većina.

B. Pripisivanje isključive odgovornosti za povrede prava vlasništva podnositelja zahtjeva Sloveniji odnosno Srbiji

Odgovornost za naknadu zbog gubitka „stare“ devizne štednje može se smatrati pitanjem građanskog prava (to je stav Bosne i Hercegovine, Hrvatske i „bivše jugoslavenske Republike Makedonije“, vidi stavke 85., 87. i 96.) ili pitanjem sukcesije države koje je treba rješavati na temelju međunarodnog prava (to je stav Srbije i Slovenije, vidi stavke 89. i 92.). Većina u Velikom vijeću odabrala je građansko-pravni pristup⁴⁴ te je odlučila kako je samo Slovenija odgovorna za povredu prava gđe Ališić i g. Sadžaka, a samo Srbija odgovorna za povredu prava g. Šahdanovića. Tako su države gdje su, u „jugoslavensko doba“, udružene banke u okviru socijalističkog modela samoupravljanja slučajno imale svoje sjedište, sada obvezne izvršiti povrat svih dugova nastalih u sustavu koji je stvorila druga država prije stupanja Konvencije na snagu.

Prema mom viđenju, ovo rješenje je nezadovoljavajuće i nedostatno, jer se temelji na pretjeranom pojednostavljivanju složenih povijesnih događaja

⁴⁴ Građansko-pravni pristup u osnovi je opravdan uz pozivanje na sudsku praksu samih slovenskih i srpskih sudova (vidi stavke 44., 45., 49., 51., 112.), za koju se kaže kako „nedvojbeno potvrđuje“ odgovornost Ljubljanske banke Ljubljana i Investbanke. Bar u pogledu sudske prakse slovenskih sudova to, ipak, nije precizno. Slovenski su sudovi utvrdili kako je stara (ne nova!) Ljubljanska banka Ljubljana odgovorna za plaćanje „stare“ devizne štednje. Stara Ljubljanska banka Ljubljana (stavak 49.) kao i Investbanka (stavak 47.) su, pak, u stanju „sanacije“ ili stečaja, tako da su izravna građansko-pravna potraživanja usmjerena prema nelikvidnim bankama.

i izostavlja neke važne aspekte. Iako je primamljiva ideja da se pronade jasno i „jednostavno“ rješenje, trebao se usvojiti u većoj mjeri diferencirani pristup.

1. *Odgovornost SFRJ u pogledu uspostave sustava*

Neprijeporno je kako ni Slovenija ni Srbija nisu same uspostavile cjelokupan bankarski sustav sa svojom shemom redeponiranja, već je to bila SFRJ koja je imala velike potrebe za stranim valutama (stavak 14.). Također je neprijeporno kako taj uspostavljeni sustav nije imao zdrav financijski temelj (stavci 14. i 17.). On se morao smatrati rizičnim ulaganjem, jer je privlačio novac štediša pomoću puno viših kamatnih stopa od onih koje su nuđene na tržištu, često viših i od 10 % (stavak 14.). Jasno je kako nije bilo ekonomskog utemeljenja očekivati tako visoke obećane prinose.

To je već bilo jasno izrečeno od strane Suda (vidi predmet *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 27912/02, § 51., 3. studenog 2009.):

„Kao prvo, općepoznata je činjenica kako je globalna gospodarska kriza 1970-ih posebno teško pogodila SFRJ. SFRJ se okrenula međunarodnom tržištu kapitala i uskoro postala jedna od najzaduženijih zemalja svijeta. Kada je međunarodna zajednica prestala s praksom olakog odobravanja kredita 1970-ih godina, SFRJ je našla izlaz u deviznoj štednji građana kojom je plaćala inozemne dugove i financirala uvoz.“

2. *Slom sustava u „jugoslavensko doba“*

Slom sustava dogodio se već u „jugoslavensko doba“ (obustava sustava redeponiranja 1988. godine (vidi stavak 20.), ukidanje sustava osnovnih i udruženih banaka 1989/90. godine (vidi stavak 21.), masovno povlačenje deviznih sredstava (vidi stavak 22.)). Upravo je SFRJ prva pribjegli izvanrednim mjerama, u velikoj mjeri ograničavajući podizanje deviznih depozita (vidi stavke 22. i 52.). Takve mjere ne bi bile neophodne da novac štediša nije bio izgubljen već u tom trenutku. To se sve dogodilo u državi koja u današnje vrijeme više ne postoji.

To je već bilo izričito opisano u praksi Suda (vidi prethodno citirani predmet *Suljagić*, §10.; također usporedi predmete *Kovačić i drugi protiv Slovenije* [VV], br. 44574/98, 45133/98 i 48316/99, § 40., 3. listopada 2008., i *Molnar Gabor protiv Srbije*, br. 22762/05, § 6., 8. prosinca 2009.):

„Problemi proistekli iz inozemnog i domaćeg duga SFRJ prouzročili su monetarnu krizu 1980-ih. Nacionalno gospodarstvo bilo je na rubu sloma, i SFRJ je pribjegli izvanrednim mjerama, kao što su zakonska ograničenja u pogledu otplate deviznih depozita (vidi članak 71. Zakona o deviznom poslovanju iz 1985. godine). Kao posljedica toga, devizni su depoziti bili praktički zamrznuti.“

Iako državno jamstvo prema građanskom pravu nije bilo aktivirano prije raspada SFRJ (vidi stavak 15.), posljedice disfunkcije sustava uspostavljenog od strane SFRJ imaju se smatrati podijeljenom odgovornošću država slijednica.

Stoga međunarodno-pravna dimenzija ovog predmeta ne smije biti zanemarena.

3. Opseg nadležnosti Suda *ratione temporis*

Većina mjera usvojenih od strane država slijednica, koje su uslijedile nakon sloma sustava, i kojima je uveden poseban režim za „staru“ deviznu štednju, usvojene su ranih 1990-ih godina (vidi stavke 23. *et seq.*), a time i prije stupanja na snagu Konvencije u dotičnim državama (Slovenija 28.06.1994., bivša jugoslavenska Republika Makedonija 10.04.1997., Hrvatska 05.11.1997., Bosna i Hercegovina 12.07.2002., Srbija 03.03.2004.). U osnovi, devizni računi ostali su „zamrznuti“ u svim državama slijednicama, no povlačenje sredstava dopušteno je pod određenim uvjetima, posebno na humanitarnoj osnovi (npr. Bosna i Hercegovina, vidi stavak 25., i Srbija, vidi stavak 44.; materijal na raspolaganju Sudu ne sadrži nikakve informacije o izvanrednim mjerama koje je poduzela Hrvatska i bivša jugoslavenska Republika Makedonija ranih 1990-ih godina, vidi stavke 42. i 52.). Slovenija je preuzela jamstvo bivše SFRJ već 1991. godine i pristala isplatiti izvorne depozite i kamate dospjele do 1993. godine, ali samo u onoj mjeri u kojoj se to odnosilo na uštedevine u domaćim podružnicama banaka (ali obuhvativši slovenske banke i domaće podružnice stranih banaka (vidi stavak 48.)). Jamstva preuzeta od strane Bosne i Hercegovine bila su ograničena na domaće banke (vidi stavak 24.).

Očigledno je kako su sve te mjere usvojene neposredno nakon sloma SFRJ bile izvanredne mjere s ciljem osiguravanja povjerenja u nove državne strukture i izbjegavanja nezadovoljstva i protesta velikih razmjera u turbulentno doba. Protekom vremena, poduzete su dodatne mjere. Sve su one bile poduzete za konkretne potrebe pojedinačnih država slijednica, što je imalo za posljedicu uključivanje nekih, a isključivanje drugih (npr. Bosna i Hercegovina: jamstvo i kasnije isplate samo za uštedevine u domaćim bankama (vidi stavke 24. i 27.); Srbija: isključivanje građana iz drugih država nastalih nakon bivše SFRJ iz planova otplate (vidi stavak 45.)). Bivša jugoslavenska Republika Makedonija, nasuprot tome, otplatila je sve devizne dugove (vidi stavak 52.); a za Hrvatsku to se čini kontroverznim (vidi stavak 42. te također prethodno citirani predmet *Kovačić i drugi*, § 183.).

Sud nema nadležnost *ratione temporis* analizirati na koji način su mjere usvojene prije stupanja Konvencije na snagu predstavljale miješanje u prava podnositelja zahtjeva temeljem članka 1. Protokola br. 1 ili u kojoj su mjeri one bile diskriminirajuće i predstavljale povredu tog članka uzetog zajedno s člankom 14. *Status quo* u trenutku kada je Konvencija stupila na snagu u dotičnim državama bio je da je podnositeljima zahtjeva pristup njihovom vlastitom novcu već bio zapriječen tijekom nekoliko godina. Prema mom viđenju, dužnosti država prema Konvenciji stoga se moraju analizirati kao

pozitivne obveze, a ne kao miješanje. Novac je već *de facto* bio oduzet. Nije ga bilo moguće oduzeti po drugi puta, no gubitke se moralo nadoknaditi.

4. Povreda pozitivnih obveza

U kontekstu sukcesije država, pozitivne obveze tuženih država na temelju članka 1. Protokola br. 1 bile su dvostruke. Na vertikalnoj razini, one su imale dužnost nadoknaditi gubitke nastale podnositeljima zahtjeva i pružiti trenutačnu zadovoljštinu. Na horizontalnoj razini, morale su međusobno pregovarati kako bi postigle odgovarajuću raspodjelu dugova akumuliranih u sustavu čiju uspostavu su sve bile uključene. Dok je prva dužnost izravno proistekla iz članka 1. Protokola br. 1, ona je bila isprepletana i s drugom dužnošću, koja proistječe iz općeg međunarodnog prava i Ugovora o pitanjima sukcesije. Sud je više puta ponovio kako prava zajamčena Konvencijom nisu teoretska i iluzorna, već praktična i učinkovita. Pravo na dobivanje naknade jedino je učinkovito ako je jasno protiv koga je usmjereno. Stoga, sve su tužene države imale pozitivnu obvezu pregovarati o pitanju deviznih uloga „stare“ devizne štednje.

Prema mom viđenju, Hrvatska je povrijedila ovu dužnost odbijajući nastavak pregovora 2002. godine (vidi stavak 63.), dok su ih sve ostale države bile spremne nastaviti.

U pogledu pozitivne obveze nadoknađivanja gubitaka koje su pretrpjeli podnositelji zahtjeva, slažem se s većinom kako Slovenija i Srbija nisu ispunile njihove pozitivne obveze prema članku 1. Protokola br. 1. Restrukturirajući staru Ljubljansku banku Ljubljana i prenoseći većinu njezine imovine u Novu Ljubljansku banku, Slovenija je 1994. godine, to jest u vrijeme kada je Konvencija već stupila na snagu, *de facto* onemogućila isplate bez usvajanja ikakvih kompenzacijskih mjera (vidi stavak 49.). Isto vrijedi za Srbiju, koja nije spriječila stečaj Investbanke (vidi stavak 47.).

Ja se ipak ne slažem s većinom kako Bosna i Hercegovina nije uopće odgovorna u tom pogledu. Ona je namjerno isključila državna jamstva za isplatu „stare“ devizne štednje u inozemnim podružnicama domaćih banaka (vidi stavke 24. *et seq.*) i tako omogućila dalje trajanje povreda ljudskih prava. Primjer „bivše jugoslavenske Republike Makedonije“ (vidi stavak 52.) kao i rješenje pronađeno u odnosu na Poštansku štedionicu, gdje su države preuzele jamstva za podružnice na svojim teritorijima (vidi stavak 64.) pokazuje kako nije bilo konsenzusa u pogledu isključivanja odgovornosti države gdje su uloženi uplaćeni. Kategoričko odbijanje plaćanja tim je više neopravdano jer je nesporno kako je, u okviru sustava redeponiranja, dio novca bio prenesen natrag u Bosnu i Hercegovinu.

Tako je većina Velikog vijeća propustila ispitati pozitivne obveze svih tuženih država protiv kojih su prigovori podnositelja zahtjeva bili usmjereni.

C. Shema naknade

1. Naknada na temelju shema razvijenih prije stupanja Konvencije na snagu

Većina Velikog vijeća odlučila je da „Slovenija mora poduzeti sve neophodne mjere ... kako bi omogućila gđi Ališić, g. Sadžaku i svima ostalima u njihovom položaju da ostvare povrat svoje „stare“ devizne štednje pod istim uvjetima pod kao oni koji su imali takvu štednju u domaćim podružnicama slovenskih banaka“, to jest, isplati izvorne uloge s kamatom (vidi stavke 146. i 48.).⁴⁵ Srbija mora isplatiti „staru“ deviznu štednju „pod istim uvjetima kao građanima Srbije koji su imali takvu štednju u domaćim podružnicama srpskih banaka“, to jest, dijelom u gotovini, a dijelom u državnim obveznicama (vidi stavke 146. i 45.).

Takvo rješenje moglo bi biti opravdano da je Sud utvrdio povredu članka 1. Protokola br. 1 uzetog zajedno s člankom 14., jer bi to ponudilo odgovarajuću nadoknadu za diskriminacijsko postupanje. Također bi se moglo opravdati na temelju nepravednog bogaćenja ako bi se moglo dokazati kako su Slovenija i Srbija još uvijek u posjedu novca deponiranog od strane podnositelja zahtjeva, te da su zaradile kamate na taj novac u razdoblju između 1990. i 2014. godine.

No niti jedan od tih uvjeta nije zadovoljen u ovom predmetu.

Sud se izričito suzdržao od utvrđivanja povrede članka 1. Protokola br. 1 uzetog zajedno s člankom 14. u ovom predmetu.

U pogledu „nepravednog bogaćenja“, sljedeće aspekti moraju biti uzeti u obzir.

Prvo, kao što je nesporno da sav novac nije „završio“ u Sloveniji i Srbiji (vidi stavak 116.), nije korektno zahtijevati isplatu pune „stare“ devizne štednje samo od strane Slovenije i Srbije. U doba socijalizma, udružene banke u Sloveniji i Srbiji vratile su dio primljenih sredstava kako bi zadovoljile potrebe za likvidnošću osnovnih banaka (vidi stavke 18. i 19.). Kako su krediti u dinarima (u početku beskamatni) bili odobravani od strane NBJ domaćim trgovačkim društvima na temelju redeponirane devizne štednje i time pogodovali lokalnom gospodarstvu, pravilo međunarodnog prava u pogledu lokalnih dugova (članak 29. Rezolucije o sukcesiji država u imovinskim i dužničkim stvarima Instituta za međunarodno pravo iz 2001. godine, vidi stavak 60.) nije „očigledno“ neprimjenjivo kako to smatra većina Velikog vijeća (vidi stavak 121.). Drugo, činjenica da su redeponirana sredstva uplaćivana Narodnoj banci Jugoslavije u Beogradu nije osporena. Treće, kako su izvanredne mjere smatrane neophodnima i

⁴⁵ Moglo bi biti problema u izvršavanju ove presude. Kako je zakon na koji se Veliko vijeće poziva usvojen 1993. godine i regulirao je kamatne stope samo do tog trenutka, čini se nejasnim koja se shema primjenjuje na kamatu koja se obračunava nakon 1993.

usvojene od strane SFRJ (vidi stavak 22.) vrlo je vjerojatno kako je većina novca već bila izgubljena u „doba Jugoslavije“.

Sud je stoga naveo u predmetu *Suljagić* (prethodno citiran, § 51.), a pozivajući se na Rezoluciju 1410 (2004.) Parlamentarne skupštine o „isplati deviznih depozita izvršenih u uredima Ljubljanske banke izvan teritorija Slovenije, 1977.-1991.“ od 23. studenog 2004., kao i pojašnjenja pripremljenog od strane izvjestitelja g. Jurgensa:

„Parlamentarna skupština Vijeća Europe utvrdila je kako je, posljedično, velik dio izvornih depozita prestao postojati prije raspada SFRJ ...“

2. Naknada u predmetima koji se tiču promjena u političkom sustavu

Nadalje, pristup Velikog vijeća nije spojiv s njegovom praksom u sličnim predmetima. Općenito, Sud se teško odlučuje osuditi države za povrede vlasništva počinjene prije stupanja Konvencije na snagu (vidi predmete *Kopecký protiv Slovačke* [VV], br. 44912/98, §§ 53.-61., ESLJP 2004-IX; *Von Maltzan i drugi protiv Njemačke* (odl.) [VV], br. 71916/01, 71917/01 i 10260/02, §§ 110.-114., ESLJP 2005-V; i *Jahn i drugi protiv Njemačke* [VV], br. 46720/99, 72203/01 i 72552/01, §§ 99.-117., ESLJP 2005-VI). Izuzeci se čine u slučajevima trajnih povreda (vidi *Loizidou protiv Turske* (meritum), 18. prosinca 1996., §§ 63.-64., *Izvješća o presudama i odlukama* 1996-VI) i u slučaju legitimnih očekivanja koja se odnose na vlasničke interese (vidi predmet *Broniowski protiv Poljske* (odl.) [VV], br. 31443/96, §§ 97.-102., ESLJP 2002-X). Međutim, kad god su se povrede članka 1. Protokola br. 1 odnosile na događaje koji su nastupili prije stupanja Konvencije na snagu, u masovnim mjerilima, Sud je prihvatao modele koji su nudili nepotpunu naknadu (vidi predmete *Broniowski protiv Poljske* (prijateljska nagodba) [VV], br. 31443/96, §§ 31. i 43., ESLJP 2005-IX; *Hutten-Czapska protiv Poljske* (prijateljska nagodba) [VV], br. 35014/97, § 27., 28. travnja 2008.; i *Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije* [VV], br. 71243/01, §§ 115. i 118.-131., 25. listopada 2012.).

Tako je Sud naveo u predmetu *Vistiņš i Perepjolkins* (ibid., § 113.):

„Ovo se načelo primjenjuje tim snažnije kada se zakoni usvajaju u kontekstu promjene političkih i gospodarskih režima, posebice tijekom početnog razdoblja tranzicije, koje je neizbježno obilježeno previranjima i nesigurnošću; u takvim slučajevima država ima posebno široku slobodu procjene (vidi, između ostalih izvora, *Kopecký protiv Slovačke* [VV], br. 44912/98, § 35., ESLJP 2004-IX; prethodno citirani predmet *Jahn i drugi*, § 116. (a); i *Suljagić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 27912/02, § 42., 3. studenog 2009.). Tako je, na primjer, Sud odlučio kako tek djelomična naknada može biti *a fortiori* neophodna kada se imovina uzima za potrebe „takvih temeljitih promjena ustavnog sustava zemlje kakav je prijelaz iz monarhije u republiku“ (vidi prethodno citirani predmet *Bivši kralj Grčke i drugi* (meritum), § 87.). Sud je osnažio to načelo u predmetu *Broniowski* (prethodno citiran, § 182.), u kontekstu povrata vlasništva i politike naknade, specificirajući kako shema reguliranja vlasništva, koja je „dalekosežna, no kontroverzna ... sa značajnim ekonomskim utjecajem na zemlju kao cjelinu“, može uključivati odluke kojima se ograničava naknada za uzimanje ili povrat vlasništva na razinu ispod njezine tržišne vrijednosti.

Sud je također ponovio ta načela u pogledu usvajanja zakona u „izuzetnom kontekstu ujedinjenja Njemačke“ (vidi predmet *Maltzan i drugi protiv Njemačke* (odl.) [VV], br. 71916/01, 71917/01 i 10260/02, §§ 77. i 111.-112., ESLJP 2005-V, i prethodno citirani predmet *Jahn i drugi*).“

Točno je kako su se ti predmeti odnosili na izvlaštenje nekretnina. No nema uvjerljivog razloga za bitno bolje tretiranje gubitka rizičnih ulaganja od gubitka nekretnine te očekivanje ne samo isplate izgubljenog iznosa u cijelosti, već i naknade za izgubljeni kamatu.

Vrijedi spomenuti kako je Sud prihvatio značajno smanjenja iznosa isplaćenih u predmetima koji su se odnosili na naknadu za gubitak uloga „stare“ devizne štednje, te je dao tuženim državama široku slobodu procjene (vidi predmet *Trajkovski protiv bivše jugoslavenske Republike Makedonije* (odl.), br. 53320/99, 7. ožujka 2002.; prethodno citirani predmet *Suljagić*, §§ 27.-30. i 52.-54.; i predmet *Molnar Gabor protiv Srbije*, br. 22762/05, §§ 21., 23.-25. i 50., 8. prosinca 2009.).

Razmatrajući detaljnije kamatne stope određene u izvornim shemama uspostavljenim 1980-ih godina, može se tvrditi kako u vrijeme kada je Konvencija stupila na snagu u Sloveniji 1994. godine i u Srbiji 2004. godine više nije bilo legitimnog očekivanja. S druge strane, pri određivanju odgovarajuće naknade, neophodno je uzeti u obzir prilagodbu za inflaciju u odnosu na ušteđevinu izvorno deponiranu u njemačkim markama (vidi predmet *Vistiņš i Perepjolkins protiv Latvije* (pravična naknada) [VV], br. 71243/01, §§ 38.-44., ESLJP 2014.).

3. Supsidijarnost i sloboda procjene

Pri uspostavi pilot postupaka, Sud je, do sada, uvijek ostavljao državama ugovornicama široku slobodu procjene u pronalaženju odgovarajućih rješenja za sistemske probleme. U prva dva predmeta (*Broniowski i Hutten-Czapska*, oba prethodno citirana), Veliko vijeće podržalo je prijateljsku rješenje spora postignuto između stranaka u pogledu općih i pojedinačnih mjera, i na taj način prihvatilo modele koji nude manje od pune naknade u pogledu drugih nepovoljno pogođenih osoba. U svojoj nedavnoj presudi u predmetu *Kurić i drugi protiv Slovenije* ((pravična naknada) [VV], br. 26828/06, ESLJP 2014.), gdje stranke nisu uspjele prijateljski riješiti spor, Sud je imao u vidu činjenicu da je slovenska Vlada uspostavila domaću *ad hoc* shemu naknade nakon isteka rokova naznačenih u osnovnoj presudi kako bi osigurala odgovarajuće sredstvo „izbrisanima“ na nacionalnoj razini (ibid. §§ 138.-140.). Veliko vijeće primijetilo je s tim u vezi kako su, sukladno načelu supsidijarnosti i slobode procjene koja ide s njim, iznosi naknade dodijeljeni na nacionalnoj razini drugim nepovoljno pogođenim osobama u kontekstu općenitih mjera na temelju članka 46. Konvencije u okvirima diskrecijskog prava tužene države, uz uvjet da su oni sukladni presudi Suda kojom se nalažu te mjere (ibid. § 141., i vidi, *mutatis*

mutandis, Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2) [VV], br. 32772/02, § 88., ESLJP 2009.).

4. Neophodnost suradnje u pronalaženju odgovarajućih rješenja

Kako je objašnjeno u prethodnom tekstu, kontekst sukcesije države ne smije biti zanemaren pri određivanju tko je odgovoran za povrede ljudskih prava u ovom predmetu. To također vrijedi za uspostavu mehanizma odštete. Od najveće je važnosti da sve države sljednice surađuju pri uspostavi tog sustava i u provjeri postojanja relevantnih potraživanja. U tom kontekstu Sud se već susretao sa zloporabama vrijednim žaljenja. Tako su, primjerice, dva podnositelja zahtjeva u predmetu *Kovačić i drugi* (prethodno citiran, § 260.) propustili obavijestiti Sud kako su, temeljem odluke Općinskog suda u Osijeku od 7. srpnja 2005., ranije primili isplate svojih deviznih depozita, u cijelosti.

U predmetu *Suljagić* (prethodno citiran, § 19.) Sud je naveo:

„ Zakoni koju su određivali korištenje „stare“ devizne štednje u postupku privatizacije bili su ograničeni i, čak su doveli do zloupotreba: pojavilo se jedno neslužbeno tržište na kojem se takva štednja ponekad prodavala za najviše 3% od njezine nominalne vrijednosti.“

Po mom viđenju, važan aspekt suradnje između tuženih država u pogledu provjere potraživanja nije bio dovoljno obrađen u presudi Velikog vijeća.

D. Alternativno rješenje predmeta

Zaključno, prema mom viđenju, Slovenija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska odgovorne su za povredu prava gđe Ališić i g. Sadžaka na temelju članka 1. Protokola br. 1 i članka 13., dok su Srbija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska odgovorne za povredu prava g. Šahdanovića na temelju članka 1. Protokola br. 1 i članka 13. Dok je Hrvatska odgovorna samo za dugo trajanje te povrede i trebala bi platiti dio naknade koji se odnosi na nematerijalnu štetu, glavna odgovornost leži na Sloveniji odnosno Srbiji, koja bi trebala isplatiti veći dio naknade na ime materijalne štete, dok je Bosna i Hercegovina odgovora za tek mali dio i materijalne i nematerijalne štete.

Na temelju njihove podijeljene odgovornosti za sustav stvoren u SFRJ, sve tužene države trebale bi surađivati pri osmišljavanju odgovarajućeg mehanizma za isplatu naknada.

Na tom temelju, trebalo bilo bi moguće obeštetiti one nezakonito lišene svoje imovine, na odgovarajući način, te osigurati izvršavanje presude unutar kratkog vremenskog razdoblja.

© Ured zastupnika RH pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana.